

Retkiryhmä valloittaa

kokemuksia psykomotorisesta ryhmästä lasten, vanhempien ja ammattilaisten
näkökulmasta

Hyvinvointi ja toimintakyky
Psykomotoriikan
erikoistumisopinnot

Kehittämistyö
28.11.2008

Päivi Jormakka

Koulutusohjelma Erikoistumisopinnot		Suuntautumisvaihtoehto Psykomotoriikka toimintakyvyn tukena	
Tekijä/Tekijät Päivi Jormakka			
Työn nimi Retkiryhmä valloittaa - kokemuksia psykomotorisesta ryhmästä lasten, vanhempien ja ammattilaisten näkökulmasta			
Työn laji Kehittämistyö	Aika 28.11.2008	Sivumäärä 39 + liitteet	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Kehittämistyöni tavoitteena oli lasten osallisuuden kokemusten lisääminen psykomotorisen ryhmätoiminnan avulla sekä psykomotorisen ajattelutavan vahvistaminen päiväkodissa ja tiedon jakaminen vanhemmille. Kehittämistyön tein oman työalueeni päiväkodeissa. Kehittämistyö alkoi huhtikuussa 2008 ja päättyi lokakuussa 2008.</p> <p>Lasten osallisuuden vahvistaminen tapahtui psykomotorisen ryhmätoiminnan avulla. Teimme lapsiryhmän kanssa yhdeksän retkeä lähiympäristöön ja kokosimme kokemuksia kolme kertaa. Retkillä "otimme paikan haltuun", valloitimme sen, psykomotoristen leikkien ja harjoitusten kautta. Myös lasten omalle toiminnalle oli jokaisella retkellä aikaa ja tilaa. Mukana oli aina päiväkodin oma työntekijä. Näin psykomotorinen toiminta käytännössä tuli tutummaksi päiväkodissa. Kehittämistyön idea lähti liikuntarakentelupaikka (LRP) kokeilemisesta yhdessä lapsiryhmän ja päiväkodin henkilöstön kanssa. Hanke ei kuitenkaan ehtinyt alkamaan. Olen kuvaillut kehittämistyössäni liikuntaleikkirakentelupaikan ideaa, koska se vastaa psykomotorista ajattelua ja omia lähtökohtiani lasten ryhmän kanssa työskennellessäni.</p> <p>Kehittämistyöni muuttui myös siten, että mukaan tuli toinen päivähoitoyksikkö pedagogisen keskusteluryhmän kautta. Keskusteluryhmä kiinnostui psykomotoriikasta ja keskusteluja kävimme kolme kertaa. Tämän lisäksi olin mukana koko päivähoitoyksikön kehittämispäivässä.</p> <p>Lasten vanhemmat olivat mukana kehittämistyössä keskustelukumppaneina ja palautteen antajina. Kehittämistyö alkoi vanhempien kanssa arjessa keskustellen ja päättyi yhteisiin päättäjäisiin lasten kanssa. Tällöin keskustelimme kokemuksista ja tutustuimme retkien sisältöön (valokuvien, "unelmien piha" rakentelun ja keskustelun kautta).</p> <p>Lasten kokemuksia olen kerännyt havainnoimalla ja nauhoittamalla työskentelytilanteita. Havaintoni olen "tarkistanut" lasten kanssa ja niistä tehty retkitarina on jokaisen lapsen retkikansiossa valokuvien ja omien piirustusten kanssa. Vanhemmat ja päiväkotien henkilökunta kertoivat kokemuksistaan myös kyselyyn vastaamalla.</p> <p>Lasten, vanhempien ja henkilökunnan kokemukset psykomotorisesta ryhmästä ja yleensä psykomotoriikasta ovat tämän kehittämistyön perusteella myönteisiä: lapset ovat oppineet katsomaan ympäristöään ja motivoituneet suunnittelemaan omaa pihaa, vanhemmat ja henkilöstö kokivat psykomotoriikan lapselle luonnollisena tapana oppia ja kehittyä sekä mahdollisena toimintatapana päivähoidossa. Raporttini johdannossa olen käsitellyt psykomotoriikkaa, leikkiä, osallisuutta ja ympäristöä, jotka yhdistyvät sekä psykomotoriikassa että varhaiskasvatuksen uusimmissa linjauksissa.</p>			
Avainsanat psykomotoriikka, leikki, liikuntarakentelupaikka, osallisuus, ympäristö			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	PSYKOMOTORIIKKA JA LEIKKI – lapsen kehitys ja toiminta	2
2.1	Psykomotoriikka kannustaa kehittymään ja toimintaan	2
2.2	Leikki lapsen toimintana	5
2.2.1	Mistä leikki syntyy ja mitä se on	5
2.2.2	Kasvattaja leikin ohjaajana ja edellytysten luojana	7
2.3	Lapsen osallisuus ja aikuisen ohjaus	10
2.4	Lapsi ympäristössään	14
2.4.1	Ympäristössä tapahtuva kasvatus - psykomotoriikkaa	15
2.4.2	Eletty tila ja paikka	16
2.5	Varhaiskasvatuksen linjaukset - lapsi kokee ja toimii	17
3	KEHITTÄMISTYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT	19
3.1	Kehittämistyön tavoitteet	19
3.2	Toteutumaton tavoite: Liikuntapaikkarakentelu	19
4	RETKIRYHMÄ VALLOITTAJAA JA MUUT TULOKSET	20
4.1	Retkiryhmän retket: sisällöt ja dokumentointi	20
4.2	Lasten kokemukset	24
4.3	Vanhempien kokemukset retkistä ja saamastaan tiedosta	28
4.4	Päiväkotien kasvatushenkilöstön kokemukset	30
4.4.1	Kiinnostusta ja jatkumoa	30
4.4.2	Keskusteluryhmän kokemukset	31
5	POHDINTA	33
6	LÄHTEET	37

LIITTEET Ensimmäinen kirje vanhemmille

Retkitarina (ilman kuvia)

Vanhempien kyselyn yhteenveto

Päiväkotihenkilöstön kyselyn yhteenveto

Keskusteluryhmän kyselyn yhteenveto

1 JOHDANTO

Lapsi kehittyy ja oppii leikkien ja liikkumalla. Leikissä ja liikunnassa tutkitaan, koe-taan, saadaan elämyksiä ja ollaan vuorovaikutuksessa vertaisten ja ohjaavan aikuisen kanssa. Olen työskennellyt päivähoitossa vuodesta 1977 alkaen eli yli 30 vuotta. Tuona aikana ulkoilu, liikkuminen ja leikkiminen erilaisissa ympäristöissä on kokemukseni mu-kaan vähentynyt ja tilalle ovat tulleet oppimistuokiot ja taitojen harjoittelu – usein sisä-tiloissa.

Miten sisätiloissa oleminen ja liian vähäinen liikkuminen ja ulkoilu vaikuttavat lapsiin? Aiheesta suomalaista tutkimusta tehnyt Helena Siren-Tiusanen toteaa: ”Jos päivähoi-dossakin laiminlyödään ulkoilua, mm. runsaasti lihasenergiaa omaavat pojat saattavat joutua viettämään sisätiloissa kohtuuttoman suuren osan päivää. Sisätilat ja sinne kasau-tuvat säännöt rajoittavat eniten fyysisen aktiivisuuden intensiivisiä muotoja kuten juok-sua, hyppäämistä tai kiipeilyä, ja aikuiset voivat alkaa tulkita lasten liikkumistarpeet riehumiseksi. Pelkkä liikunnallisen viriketoiminnan näkökulma, kuten ajatus, että suun-niteltaisiin lapsille yksi ohjattu liikuntatuokio viikossa jumppa- tai laulusaliin, jää tästä näkökulmasta liian kapeaksi. Asiaa on ajateltava laajemmin: Miten fyysinen ympäristö ja päivittäinen aikataulu mahdollistavat lapsen fyysisen aktiivisuuden? Paljonko olisi annettava tilaa itseohjelmoituville spontaaneille vertaisryhmä aktiviteeteille? Miten kas-vattajat suuntaavat lasten motorisia aktiviteetteja liikuntakulttuurisesti mielekkääseen suuntaan (Siren-Tiusanen 1996, 65-66).

Tässä ajassa kannetaan myös huolta lasten leikin tilasta (esim. Kalliala, 1999). Kaven-tuuko leikki vain oppimisen välineeksi tai katoavatko lasten leikkitaidot. Oma koke-mukseni on, että lasten leikki on muuttunut ja välillä meidän aikuisten on vaikea seurata mukana. Muuttumiseen saattaa osittain vaikuttaa se, että leikkimisen ympäristöt ovat muuttuneet. Enää harvoin kaupunkilaislapsi voi leikkiä metsässä tai kallioille tai eri-tyyppisillä pihoidilla. Leikkiminen on keskittynyt sisätiloihin ja valmiita leikkivälineitä on paljon. Kaventumisen tilalle voisi laittaa sanan muuttuminen ja samalla siirtää katse kohti meitä, lapsen ympärillä olevia aikuisia. Tarjoammeko me monipuolisia ympäristö-jä lasten kokea?

Psykomotoriikka toimintana yhdistää kehollisuuden ja oppimisen lapselle luonnollisessa toiminnassa. Liikkuessaan kannustavassa ilmapiirissä eri ympäristöissä lapsiryhmän jäsenenä, lapsi oppii lapselle ominaisin tavoin: liikkuen, leikkien, tutkien ja kokien (vrt. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20 - 25 ja Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 11 - 12).

Tämän kehittämistyön lähtökohtana oli edellä kuvailtu kokemus lasten liikkumisen ja ulkoilun määrän vähentymisestä. Myös omat myönteiset kokemukset psykomotoriikasta sekä liikunnan ja ulkoilun määrän lisäämisestä antoivat pontta kehittämistyölle. Mahdollisuus osallistua hankkeeseen, joka ei kuitenkaan ehtinyt alkamaan, oli myös yksi sysäys kehittämistyölle. Vanhempien ja päiväkodin kiinnostus mahdollistivat työn tekemisen. Oma kokemukseni on, että ulkoilu ja liikunta saattavat vain unohtua arjen kiireissä ja kun ne uudelleen saadaan päivärutiiniin, niin määrä lisääntyy samalla. Sehän on kasvavan lapsen etu. Päivähoidon valtakunnallisissa ja Helsingin kaupungin linjauksissa liikkumisen ja ulkoilun merkitys on selkeästi näkyvissä.

Kehittämistyön aikana olen päässyt myös pohtimaan omaa ”käytännön teoriaani” siitä, miten psykomotorisen ajattelun pohjalta voisi yhdistää lapselle ominaiset tavat toimia lapsen kehitykseen ja vertaisryhmän kehittymään haastavaan merkitykseen.

2 PSYKOMOTORIIKKA JA LEIKKI – lapsen kehitys ja toiminta

2.1 Psykomotoriikka kannustaa kehittymään ja toimintaan

Psykomotoriikan näkökulmasta oppimis- ja kypsyntäprosessin ilmapiiri on tärkeä. Liikkumisessa tarvitaan aina iloista lapselle suotuisaa ilmapiiriä. Prosessin keskipisteenä on oma ruumis varhaisimpien havaintojen kohteena ja välineenä. Mitä aikaisemmin lapsi saa mielihyväsävyisiä kokemuksia omasta ruumiistaan ja liikkumisesta, sitä aikaisemmin hän myös löytää itsensä. (Hunnekens & Kiphard 1976, 7.)

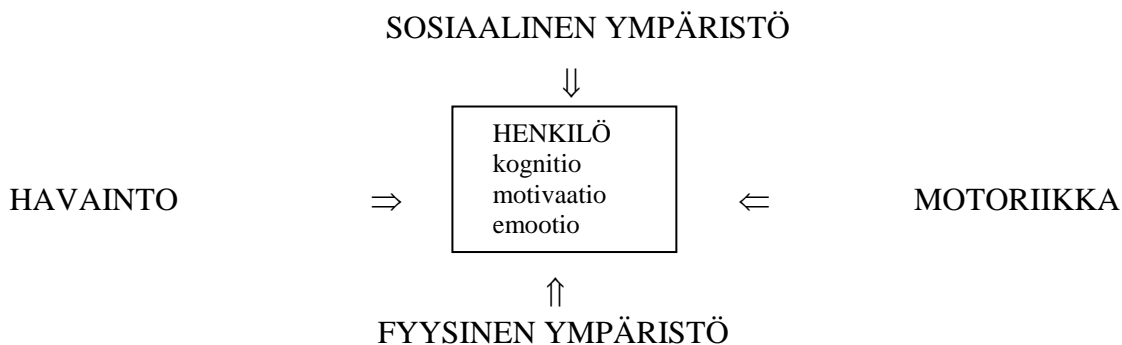
Psykomotoriikan teoriatausta on poikkitieteellinen. Virikkeitä on tullut aikaisemmin ja yhä edelleen yhteys on kiinteä psykologiaan, sosiologiaan, lääketieteeseen, kasvatustieteeseen, erityispedagogiikkaan ja liikuntatieteeseen. Psykomotoriikassa on kysymys havainnointiin, liikkumiseen ja ympäristössä toimimiseen liittyvästä psyykkisten ja mo-

toristen tapahtumien toiminnallisesta yhteydestä. Havainto ja liike kuuluvat toiminnallisesti yhteen ja ne ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ihmisen ja ympäristön välillä.

Yksilö vastaa toiminnalla ympäristössä kohtaamiinsa haasteisiin. (Koljonen 2000, 23, 25.) Keho on minän ja ympäristön välinen yhdysside ja monimuotoiset aistikokemukset edistävät havaintojärjestelmän kehitystä. (Zimmer 2001, 23, 53.)

Psykomotoriikka - sanan kahden osan merkitys voidaan kuvailla erikseen, mutta ihminen toimii kokonaisuutena. Psykkiset prosessit, jotka liittyvät ihmisen itsensä ja ympäristön kokemiseen sekä toiminnan kontrolloimiseen, ja motoriset prosessit, jotka liittyvät liikkumiseen ja liikkeisiin, toimivat yhdessä. Psykkisiin prosesseihin kuuluvat mm. kognitiivis-intektuaaliset toiminnot (havaintokyky, keskittymiskyky ja ajattelu), emotionaalinen alue (ilo, turvallisuuden tunne, jännitys, pelko, itsekontrollointi, tavoitteenasettamiskyky) ja sosiaalinen alue (kyky kommunikoida, kohdata konflikteja, tehdä yhteistyötä, oikeudenmukaisuus, moraaliset ja eettiset arvot). (Pietilä, M, 2000, 37.) Kehitystä edistetään liikkumalla, mutta sen avulla pyritään saavuttamaan koko persoona, ihmisen psykomotorinen ykseys. (Zimmer, 2001, 148).

Psykomotoriikan näkökulma on holistinen, ihmisen kokonaisvaltaisuutta korostava. Keho ja mieli, tunne ja järki ovat osallisina kaikessa toiminnassa. Psykomotorisen ajattelussa havainto ja liike sekä liikunta muodostavat toiminnallisen, toisiinsa vaikuttavan kokonaisuuden, joka on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ihmisen ja ympäristön välillä. Näin ihmisen holistisuuden rinnalle tulee vuorovaikutuksellinen suhde ympäristöön. Motoriikan ja havainnoinnin alueen ongelmia ei näin ollen voida käsitellä irrallisina toisistaan ja ympäristöstään. (Koljonen, 2005,74.)

Kuvio 1: Moserin psykomotorinen kehä Pietilän (Pietilä, M 2000, 38) mukaan

Lapsen elämässä fyysisyys on läsnä voimakkaampaa kuin aikuisten elämässä. Lapselle liikkeet ovat keino tutkia ympäristöä, oppia siitä ja tulla toimeen sen kanssa. Liike on ensimmäinen ja tärkein pienten lasten kommunikoinnin muoto. Ympäristön ristiriidat ja ärsykkeet saavat lapsen uteliaaksi ja näin virittävät toimintaan. Vertaisryhmässä toimissaan lapsi oppii ymmärtämään, että ympäristö ja kokemukset on mahdollista jakaa muiden lasten kanssa. Aikuiset järjestävät erilaista materiaalia lapsen saataville. (Pietilä, M 2000, 39 – 40.) Psykomotorisessa liikuntakasvatuksessa on mukana seuraavia sisältöjä: oman kehon kokeminen, minän kokeminen, aistikokemukset, sosiaalinen kokeminen ja materiaallinen kokeminen. (Zimmer, 2001, 125.)

Psykomotoriikan humanistisesta näkökulmasta tarkasteltuna ihminen on itsenäinen ja autonominen subjekti, joka kuitenkin on aina vuorovaikutuksessa ja sidoksissa sosiaaliseen yhteisöön, kuten perheeseen ja ystäviin. Ihminen nähdään aktiivisena ja toimivana, ympäristöään tutkivana ja siitä tietoa hankkivana. (Koljonen, 2005,74.) Psykomotoristen kokemusten keskipisteenä ei olekaan tietty liike tai taito. Tavoitteena on liikkuva, toimiva, luova lapsi omine elämyksineen ja ilmaisukykyineen. (Zimmer 2001, 150.)

Koljosen (2005) psykomotoriikka käsitettä voidaan käyttää kolmella eri tavalla: 1. psykomotorisesta kehityksestä viittaamaan psyykkisen ja motorisen kehityksen yhteenkuuluvuuteen, 2. psykomotorisesta harjaannuttamisesta ja 3. kuvaamaan erityistä psykomotorista menetelmää (Koljonen, 2005,73).

Arja Pietilä kuvaa psykomotoriikkaa menetelmänä ja osana päiväkodin toimintaa. Hänen mukaansa psykomotorisella ryhmätoiminnalla pyritään psykofyysisen kokonaisuuden harjoittamiseen leikinomaisilla liike- ja aistiharjoituksilla. Psykomotorinen kuntoutus on prosessi. Toiminnan on oltava pedagogisesti suunniteltua ja ohjattua, sillä näin taataan kokonaisvaltaisuus ja leikin mukanaolo kuntoutuksessa. Esimerkiksi kuntoutus / terapia tunti kerran viikossa irrallaan lapsen jokapäiväisestä arkiympäristöstä ei riitä. Päiväkodin yhteyteen nivelletty psykomotorinen toiminta avaa mahdollisuudet kokonaisvaltaiseen ja perheen kannalta joustavampaan yhteistyöhön. (Pietilä, A 1998, 47, 50.; vrt. Zimmer 2001)

Psykomotoriikka tukee monipuolisesti liikuntakasvatusta mahdollistaessaan positiivisia liikuntakokemuksia ja elämyksiä kaikille lapsille, ei vain taitavilla ja motorisesti lahjak

kailla. Lapsi oppii oman toimintansa kautta ja psykomotoriikassa lasta kannustetaan itsenäiseen toimintaan.. Lapsen minäkuva ja itsearvostus ja - luottamus vahvistuvat, kun hän saa onnistumisen kokemuksia eikä lapsen heikkouksia ja ongelmia ole asetettu keskipisteeksi harjoittelussa. Psykomotorinen harjaannuttaminen tukee lapsen ja nuoren toimintakykyä, koska se edistää ja kannustaa lasta itsenäiseen toimintaan, itseohjautuvuuteen. Se tukee yksilön luottamusta omiin kykyihinsä ja samalla edistää hänen ryhmässä toimimistaan ja vuorovaikutustaitojaan. Vaikka lapsi on toiminnan subjekti, niin hän tarvitsee myös ohjeita ja neuvoja ohjaajalta. Ohjaajan rooli on ensisijaisesti auttaja, huolehtija ja tukija. Näin lapselle jää mahdollisuus itsenäisesti koota kokemuksia sekä rakentaa ja vahvistaa niiden kautta omaa toimintaansa. (Koljonen, 2005, 75 – 76.)

Lapsen ensimmäinen kieli on ruumiinkieli. Alle 3-vuotiaiden liikunta-aktiivisuuden käynnistämisessä on kysymys yksinkertaisista asioista, ehdoista. Näitä ovat emotionaalisuus, jäljittely ja toisto. Emotionaalisuuden, jäljittelyn ja toiston kautta syntyy hyvää vuorovaikutusta ja aktiivisuutta. (Pietilä, M 2001, 199 – 201.) Joskus ohjaava aikuinen ei tavoite em. ehtoja. Kun emotionaalinen vire (sensitiivisyys) puuttuu eikä aikuinen tavoita `kokonaista` lasta, voi kokemus olla lapselle ja aikuiselle täysin erilainen (ks. Kalliala 2008, 163 – 166). Puhakainen kirjoittaa lapsen ruumiillisesta maailmansuhteesta, joka hyvin varhaisessa vaiheessa muuttuu leikiksi. Liikunnan ja urheilun eräs positiivinen mahdollisuus on, että ihminen saa niiden avulla kosketuksen leikkivään ihmiseen. Hän pääsee osalliseksi leikkimaailman tunteisiin ja voi kehittää omaa leikki-mieltään (Puhakainen 2001, 25 – 26).

2.2 Leikki lapsen toimintana

2.2.1 Mistä leikki syntyy ja mitä se on

Leikki alkaa jo ennen kuin lapsi on itsenäinen toimija. Lapsi on mukana sylittely- ja hypittelyleikissä, koska hänellä – keholla - leikitellään. Vauva oppii leikkien ”säännöt” - odottamaan koko mielellään ja kehollaan leikkiin sisältyvää yllätystä. Nämä pienet leikit, esimerkiksi suomalaisen kansanperinteen köröttelyleikit, innostavat lasta kommunikoimaan ja vuorovaikutukseen. Lapsi alkaa seurata hoitajansa suun liikkeitä ja jäljitellä toistuvia toimintoja ja vuorottelee leikkittäjän kanssa. Aikuisen kanssa tapahtuva yhtei-

nen toiminta on lapsen ensimmäinen vuorovaikutuskoulu, jonka vaikutukset ovat kauaskantoisia ulottuen mm. puheen oppimiseen. (Helenius, 2004, 15 – 17.)

”Tämä on leikkiä” – viesti välittyy jo pienellekin leikkijälle. Leikki siis alkaa ja leikki-maailma rakennetaan yhdessä aikuisen kanssa. (Helenius 2004, 18; Kalliala 1999, 36-37). Leikki syntyy ja voi hyvin aikuisten ja lasten vuorovaikutuksessa. Päivähoidon kasvattajan vuorovaikutuksen ja osallistumisen tavalla on suurempi merkitys 2 – 5 -vuotiaiden lasten emotionaalisille kokemuksille kuin ulkoisilla tekijöillä (Karlsson 2000). Leikki on toimintaa, jota toteutetaan kuvitellussa tilanteessa. Leikki on illuusio, jonka valtaan leikkijä tahallaan antautuu. Leikki syntyy toiveiden ja toteuttamismahdollisuuksien välisestä ristiriidasta; se on keino toteuttaa mielikuvituksen avulla asioita, joita lapsi ei voi vielä oikeasti tehdä. Leikki on ajattelun ja tahtomisen koulu, jossa lapsi kehittyy, koska leikkii ja leikkii, koska kehittyy. (Hännikäinen, 2004, 360.)

Tietoisuus on kulttuurihistoriallisessa teoriassa keskeinen käsite, yksilön kehityksen perusta, ja leikki on tärkein keino, jolla lapsi kehittää tietoisuuttaan maailmasta. Leikissä on myös kyse toiveiden toteutumisesta. Leikissä lapsi saa Vygotskin mukaan toteuttaa epärealistisia toiveitaan. Leikissä lapsi alkaa käyttää omaa – aikuisten maailmasta poikkeavaa – tahtoaan ja luoda näin tietoista muotoa toimintoilleen. Vygotsky näkee leikin olevan tärkein edellytys ajatuksen, tahdon ja tunteen kehittymiselle - ja leikissä näitä kolmea ei voi erottaa toisistaan. (Lindqvist, 1998, 68.) Kalliala (1999) kuvailee Vygotskyn käsityksiä leikistä seuraavasti:

Lev Vygotsky vastustaa leikin älyllistämistä, koska se hänen mukaansa johdattaa näkemään leikkivän lapsen `epäpätevänä matemaatikkona, joka ei vielä osaa kirjoittaa symboleja paperille ja siksi kuvaa ajatuksensa toiminnan avulla´ Vygotskyn mukaan lapsi toimii leikissä mahdollisimman vaativalla tasolla, `lähikehityksen vyöhykkeellä´, joka vastaa hänen tulevaa kehitysvaihettaan, suoritustasoa, jolle hän muissa toiminnoissaan ylittää toistaiseksi vain aikuisen tukemana. Vygotsky uskoo, että leikki on älyllisen kehittymisen välttämätön edellytys, koska kuvitteellisten tilanteiden luominen johtaa abstraktin ajattelun kehittymiseen. Konkreettisten operaatioiden tason saavuttaminen ajattelussa ei käytännössä sammuta kuvitteluleikin viehätystä, vaan kouluikäisetkin leikkivät edelleen tilaisuuden tullen näitä leikkejä. (Kalliala 1999, 38 - 39)

Lapsi ei aikuisen tavoin tietoisesti erittele omaa leikkiään vaan uppoutuu siihen kokonaisvaltaisesti. Usein lapsille on oleellisinta leikin yhteinen rakentaminen (Hakkarainen, 2004, 160).

Yhteisöllisyys synnyttää ja luo pohjaa kehittyvälle leikille. Leikki myös luo yhteisöllisyyttä: se solmii yhteen ja luo ryhmä-henkeä. Leikki on suhteiden luomista muiden kanssa tai johonkin asiaan tai ilmiöön. Ihmisten kohdatessa herää helposti leikin vire, jota on vaikea yksiselitteisesti määritellä. Aikuinen voi käyttää leikkiä kasvatuksen ja opetuksen välineenä, mutta lapset elävät leikissä omaa ainutkertaista lapsuuttaan (Karls-son, 2003, 20). Lasten toiminnoissa syntyy usein ”leikkiä leikissä” eli leikillisyyttä. Leikillisyydellä lapset rakentavat ja pitävät yllä läheisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lapset siis tekevät jokapäiväisen elämänsä kiinnostavaksi, jännittävämmäksi ja itselleen mielekkäämmäksi leikillisyydellä. (Hännikäinen 2004, 156.) Leikki oin ihmiselle oma vapauden maailma. Leikkiminen tuottaa iloa ja mielihyvää, antaa vapauden tunteen, synnyttää jännitystä, mahdollistaa oman kehollisuuden elävyyden kokemuksen sekä kehon ja mielen harmonian (Puhakainen 2001, 25).

2.2.2 Kasvattaja leikin ohjaajana ja edellytysten luojana

Leikin kehityksen tuntemuksen ja kyvyn eläytyä lapsen maailmaan, leikkiin, leikkimaailmaan on varhaiskasvatuksen ammattitaidon ydintä. Se miten lähelle lapsen näkökulmaa kasvattajat voivat päästä riippuu siitä:

- a) Miten aikuiset arvoistavat lasten omaa kulttuuria /leikkiä ja tapaa kokea ja ymmärtää maailmaa
- b) Millaista erityistietoa aikuisilla on lasten oppimisesta ja kehityksestä
- c) Miten aikuiset saavuttavat lapsen luottamuksen
- d) Miten paljon aikaa ja herkkyyttä aikuisilla on lasten maailman kohtaamiseen

Ammattitaitoiset ja eläytymiskykyiset aikuiset luovat pedagogisia arjen käytäntöjä, jotka tukevat lasten osallisuutta ja auttavat jokaista lasta ilmaisemaan omia kokemuksiaan, ajatuksiaan ja tunteitaan monin eri tavoin vuorovaikutuksessa aikuisten ja muiden lasten kanssa. (Turja, 2007, 165 – 166.)

Leikintutkijat pitävät tärkeänä erityisesti sitä, että aikuiset ymmärtävät leikkiä ja osaavat tukea ja ohjata sitä. erityisen tärkeää aikuisen ymmärrys, tuki ja ohjaus ovat leikin alussa, ohjaamisessa leikkimaailmaan. Aikuisen haasteena on löytää sellainen näkökulma leikkiin, joka auttaa tukemaan ja ohjaamaan leikin kehitystä. Leikin pedagogiseen haasteeseen vastaaminen ei voi tapahtua opettamalla lapsille faktoja ja analyyttistä ajattelua. Leikkiä ei pidä muuntaa pelkäksi opetusmenetelmäksi. Sadut ja tarinat niiden pohjalta

syntyvä leikki edesauttaa merkitysten ymmärtämistä sekä tunteiden kokemista. (Hakkarainen 2004,160.)

Lapsen näkökulmasta leikki näyttää ja tuntuu toisenlaiselta kuin aikuisen määrittelemänä. Lapset eivät aseta itselleen tietoisesti leikin tavoitteita eivätkä toteuta aikuisten tavoittelemia pyrkimyksiä leikissä. Leikki on lasten omaa itse rakennettua toimintaa, johon ainekset on hankittu ympäröivästä todellisuudesta, mutta niitä on luovasti muokattu lasten omaan käyttöön sopiviksi. Leikissä tieto ja kokemus todellisuudesta on eri muodossa kuin aikuisten jäsentynyt tieto. Leikin avulla lapset yrittävät ymmärtää ja kokea, millä on merkitystä ja mikä on mielekästä heidän elämässään ja elinympäristössään. Tämä ei kuitenkaan tapahdu suoraan hankkimalla tietoa ympäristössä, vaan luomalla toinen todellisuus ja omaksumalla se kokonaisvaltaisen kokemuksen avulla.(Hakkarainen 2008, 99 – 100.)

Suoralla leikin ohjaamisella tarkoitetaan aikuisen leikin ohjeistamista ja säätelyä antamalla neuvoja, esittämällä vaatimuksia, hyväksymällä tai kieltämällä lasten tekemisen. Tämä ohjaus voi tapahtua myös sanattomasti. Epäsuoran ohjaamisen menetelmiä ovat mm. lasten elämäkokemuksen rikastaminen ja leikkiympäristöjen muutos. Leikin kehityksen kannalta on oleellista, millainen kokonaisuus eri leikin ohjaamisen muodoista rakentuu ja kuinka jätetään tilaa lasten oma-aloitteiselle leikille. (Helenius & Korhonen 2008, 112 – 113.) Leikin kehitys vaatii aikuisen osallistumista yhteiseen toimintaan lapsen kanssa. Aikuista tarvitaan tukemaan leikkiä ja hänen pitäisi tuntea kehityksen vaiheet, jotta hän voisi ennakoida tulevaa ja olla luotsaamassa lasta eteenpäin. Juuri kehitysvaiheelta toiselle tapahtuvissa siirtymävaiheissa lapsi erityisesti tarvitsee vartuneempia. (Helenius, 2004, 20.)

Lapset, joilla on kehityksellisiä haasteita, voivat tarvita aikuisen monipuolista leikin ohjausta enemmän tai pitempään. Mallit innostavat lasta leikkimään ja etsimään vastavuuksia omien sisäisten mielikuvien ja annettujen mallien välillä. Aikuiset voivat malleja antamalla pyrkiä rohkaisemaan, että lapsi leikkisi myös kognitiiviselle tyyliin vastakkaisia leikkejä. Yksinleikissä viihtyvää lasta tulisi rohkaista ryhmäleikkeihin ja vastaavasti sosiaaliselle yhteisleikkijälle järjestää tilaisuuksia yksinleikkiin esim. ongelmanratkaisutyypisten tehtävien parissa. Lasten leikkikäyttäytymisen havainnointi auttaa aikuisia tunnistamaan lapsen tarpeita, voimavaroja sekä kognitiivista tyyliä lähestyä

asioita ja hyötyä oppimisen edistämiseen tarkoitetuista malleista. (Lyytinen 2000, 40 - 41.)

Monimuotoisimmin ja pitkäkestoisimmin leikitään niissä päiväkodeissa, joissa aikuiset suunnittelevat ja toteuttavat monipuolista toimintaa ja aikuisten ja lasten vuorovaikutus on eläytyvää ja monitasoista. Kun leikki otetaan vakavasti, niin sille luodaan myös edellytykset; aikaa ja tilaa, henkistä ja aineellista leikkimateriaalia tarjotaan runsaasti lasten käyttöön. (Kalliala 1999, 299 – 300.)

Kouluista ja päiväkodeista tehdään nykyisin toimistomaisia tiloja. Aikuiset suunnittelevat lapsille tiloja, ikään kuin lapset olisivat pieniä aikuisia ja tarvitsisivat kahvinurkkauksia, työpöytiä, tietokonenurkkauksia. Lasten tarpeet ovat erilaisia kuin aikuisten. Saa-dakseen kokemuksia ja luodakseen merkityksiä lapset tarvitsevat ympäristöjä, jotka innostavat erityyppiseen toimintaan ja tekemiseen, tutkimiseen ja löytämiseen. Päiväko-ti tulisi ymmärtää julkiseksi tilaksi, jossa opettajat ja lapset kohtaavat sosiaalisella ”näyttämöllä”. (Lindqvist, 1998, 63 – 64.) Aikuisen ohjauksen, vuorovaikutuksen ja tilojen / ympäristön esteettisyyden ja kiinnostavuuden lisäksi leikkiin vaikuttavat leikki-kalut. Leikkikalu vaikuttaa lapsen kehitykseen nimenomaan sen toiminnan kautta, johon se aktivoi lasta. Muistettava on, että lapsi osallistuu leikkiin koko persoonallisuudellaan. Liikunnallisesti taitava, ulospäin suuntautunut lapsi kiinnittää huomionsa erilaisiin omi-naisuuksiin leluissa kuin lapsi, joka viihtyy paikallaan ja leikkii mielellään yksin. (Lyy-tinen, 2000, 43.)

Pietilä kuvailee aikuisen rooliin lapsen leikin ohjauksessa liitettyjä sanoja: sensitiivi-syys, autonomia ja aktivointi seuraavasti:

Sensitiivinen aikuinen tietää ja osaa vetää oikeasta narusta. Keskeistä on oikea leikin valinta ja sen taitava ohjaaminen. Leikin valintaan ohjaaja käyttää paljon aikaa miet-timällä, miten turvaa kaikkien leikkijöiden riemullisen osallistumisen tasoeroista huolimatta ja miten tukea kaikkien onnistumista oikeilla ohjausratkaisuilla. Sensitiiv-
vinen ohjaaja tietää, milloin hän tarvitsee käärmeen rekvisiitaksi leikkiä ohjatessaan ja milloin taas käärmeen roolin ottaminen on haitaksi. Samoin ohjaaja tietää milloin hänen on oltava 100 – prosenttisen aktiivinen. 100-prosenttisesti mukana ollut ohjaa-ja lähtee pois läpimärkänä psykomotoriselta tuokiolta. Taitava ohjaaja antaa au-tonomiaa juuri silloin, kun lapset ovat lumoutuneet leikkiin. Aikuisen puuttuminen leikkiin rikkoisi lumouksen. Leikin synnyttää antoisa tilanne, tai leikin käynnistää ja pitää vireänä lasten rakastama ohjaaja osaamisellaan (Pietilä, M 2005, 99.)

Sensitiivisyys, autonomia ja itsenäisyys kasvattajan ominaisuuksina ovat nykyisessä

varhaiskasvatuksen keskustelussa usein esille (esim. Kalliala, 2008, Hautamäki, A 1997). Psykomotorisessa ajattelussa edellä mainitut aikuisen ominaisuudet ovat aina olleet esillä: vain sensitiivinen, autonomiaa ja itsenäisyyttä korostava aikuinen voi luoda psykomotoriseen ryhmään kannustavan, iloisen, ”virheitä” sallivan ilmapiirin, jossa jokainen lapsi oppii ja on mukana omalla tavallaan.

2.3 Lapsen osallisuus ja aikuisen ohjaus

Osallisuus tarkoittaa syvälle käyvää prosessia, jossa yksilö osallistuu aktiivisesti sosiaalisen yhteisönsä käytänteisiin ja rakentaa identiteettiään.. Sosiokulttuurisen teorian mukaan oppimisen ytimessä on osallistuminen yhteisöjen toimintaan. Oppiminen on tulevista osalliseksi yhteisön sosiaalisesti jäsentyneistä toiminnoista ja käytännöistä. (Rasku-Puttonen & Hännikäinen 2006, 13.)

Lasten kuulemista ja osallisuuden vahvistamista arjen pedagogisessa toiminnassa voidaan pitää keskeisenä laadukkaan kasvatus- ja opetustyön tekijänä useistakin syistä: *Yhteiskunnallinen tarkastelukulmasta* moderni lapsuuskäsitys korostaa lasten pätevyyttä ja tasa-arvoisuutta kansalaisina sekä siihen liittyen heidän oikeuttaan ilmaista omia näkemyksiään ja osallistua itseään koskevista asioista päättämiseen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla. *Pedagoginen tarkastelukulmasta* lapsen näkökulman tavoittaminen ja osallisuuden vahvistaminen johtavat pedagogisiin linjauksiin, joita kuvataan lapsilähtöiseksi tai lapsikeskeiseksi kasvatukseksi. *Ammatillisen kehittymisen tarkastelukulmasta* keskeistä on se, että aikuiset asennoituvat lasten esittämiin näkökulmiin vakavasti, ja että he ovat valmiita luopumaan omista suunnitelmistaan ja tulkinnoistaan sekä antamaan tilaa vaihtoehtoisille tavoille tehdä ja nähdä asioista. (Turja, 2007, 168-175.)

Aikuisten mahdollisuuksiin tulkita lasten viestejä ja merkityksenantoja vaikuttavat lasten kasvua ja kehitystä koskevan yleistiedon sekä lapsikohtaisen tiedon lisäksi kasvattajan omat vuorovaikutustaidot ja asenteet eli se,

- millaisia tilaisuuksia he osaavat tarjota vuorovaikutuksen syntymiselle ja millaisin apukeinoin he osaavat tukea lasten vuorovaikutustaitoja ja osallistumista näissä tilanteissa
- millaisia taitoja heillä on kuunnella ja havainnoida lapsia sekä olla emotionaalisesti läsnä ja luoda hyväksyvä ilmapiiri, joka sallii erehtymistä ja kannustaa uskaltamaan

- miten he luottavat itseensä ja lapsiin kyseisessä tilanteessa, vastaavat lasten aloitteisiin, ottavat ne ”vakavasti”, vievät heidän ideoitaan eteenpäin ja osaavat sulkea välillä omat totutut ajattelumallinsa kuullakseen, mitä lapset ”todella” sanovat ja tarkoittavat. (Turja, 2007, 175 – 176.)

Myös psykomotoriikassa lähdetään siitä, että aikuisen tehtävänä on tukea lapsen oma-aloitteesta tekemistä sekä kannustaa jokaisen lapsen osallisuutta yhteisessä toiminnassa. Psykomotoriikassa lapsi ja nuori on toimiva subjekti. Kuvaavaa on lause – ”auta minua tekemään se itse”. Keskinäistä kilpailun ja suoritusten vertailun sijaan ohjataan lasta näkemään oman edistymisensä, näkemään itsessään eteenpäinmenoa. Kilpailuun sopivimpia ovat yhteistoiminnalliset harjoitteet, joissa kaikilla on tasavertaiset mahdollisuudet onnistua. Tärkeämpää kuin voitto on liikkumisen ilo, jota edistää se, että lapsi kokee osallistumisen ilman pakkoa ja suorituspaineita. (Koljonen 2002, 33-34; Zimmer 2001, 83.)

Lasten osallisuuden kehityksen ja keskinäisen vuorovaikutuksen dynamiikan tunteminen on tärkeää. Osallisuuden kokemukset vahvistavat toimijuutta yhteisöissä. Pienten lasten kasvuympäristöt ovat tärkeitä, sillä kokemus osallistumisen merkityksestä ja kuulluksi tulemisesta alkaa muovautua jo varhain. On tärkeää, että opettaja kunnioittaa aivan pientenkin lasten ajatuksia kuuntelemalla heitä, tekemällä kysymyksiä ja osoittamalla kiinnostusta lasten näkemyksiä kohtaan. Aikuisten yliverainen asema saattaa olla keskustelun ja yhteistyön esteenä. (Rasku – Puttonen 2006, 113, 121.) Kalliala pohtii tarvitsevasta ja ”rikkaasta” lapsesta käytyä keskustelua. Tarvitseva lapsi vaatii rinnalleen tarpeisiinsa vastaavan aikuisen, toteaa Kalliala. Mutta toisaalta hän myös sanoo, että ”ajatuksellisesti ei ole vaikeaa nähdä lasta sekä ”rikkaana” että tarvitsevana. Päinvastoin on mitä luontevinta ajatella, että lapsi on eri puolissaan innokas, osaava ja vahva, haavoittuvainen, kypsytön ja tarvitseva.” (Kalliala, 2008, 18 - 19).

Yhteisön kehittyminen perustuu siihen osallistuvien välisiin suhteisiin. Yhteistoiminnalliset pienryhmät on nähty tärkeinä yhteisöllisyyden ja huolenpidon edistämiseksi (Rasku-Puttonen 2006, 122). Useissa hankkeissa ja tutkimuksissa erinomaiseksi työtavaksi on osoittautunut se, että lapset toimivat samoissa, kiinteissä pienryhmissä. Lapset haaveutuvat luontaisesti pienryhmiin. Kun lapset saivat itse valita, he viettivät 90 prosenttia ajastaan toisten lasten lähetyvillä ja yksin tai aikuisen kanssa vietettiin hyvin vähän aikaa (Karlsson 2003, 85). Pienryhmätoiminta ei ole puheen tasolla uusi asia, mutta jos

se onnistuu myös käytännössä, niin luomme puitteet työskentelytavalle, joka vie aikuisen lähelle lasta osallistumaan, havainnoimaan ja sitoutumaan ratkaisevasti voimakkaammin kuin aikaisemmin (Kalliala 2008, 104).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan seuraavasti ”Kasvattajalta edellytetään sitoutuneisuutta, herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Kasvattajat mahdollistavat aikuisten ja lasten yhteisössä hyvän ilmapiirin, jossa lapset voivat kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Kasvattajat vaalivat lapsen ystävyyssuhteiden ja hoito- ja kasvatussuhteiden jatkuvuutta.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16.)

Merkittävä haaste kasvattajille on, miten lasten osallisuutta voitaisiin edistää arjen käytännöissä ja miten vertaiskulttuurin voimavarat otetaan käyttöön. Jo pienet lapset omaksuvat vertaissuhteissaan toimintamalleja, jotka kehittyvät ja moninaistuvat leikeissä ja muissa vuorovaikutussuhteissa ja siten rakentavat yhteisöllisessä oppimisessä tarvittavaa osaamista. (Rasku - Puttonen, 2006, 123.) Jokapäiväiset kokemukset ja oppiminen toisten lasten kanssa tarjoavat lapsille mahdollisuuden sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja vaikuttavat ryhmän ilmapiirin rakentumiseen. Työskennellessään yhdessä lapset oppivat tuntemaan toisiaan ja käsitykset sekä havainnot toisista lapsista tarkentuvat. Samalla kun he joutuvat käsittelemään erilaisia ajatuksia, kokemuksia ja näkökulmia ryhmässä, heidän omat käsityksensä laajenevat. Näin lapset eivät yksinomaan sisäistä ja omaksu yhteisön kulttuuria, vaan omalla aktiivisella panoksellaan muokkaavat sitä. (Rasku - Puttonen & Hännikäinen, 2006, 14.)

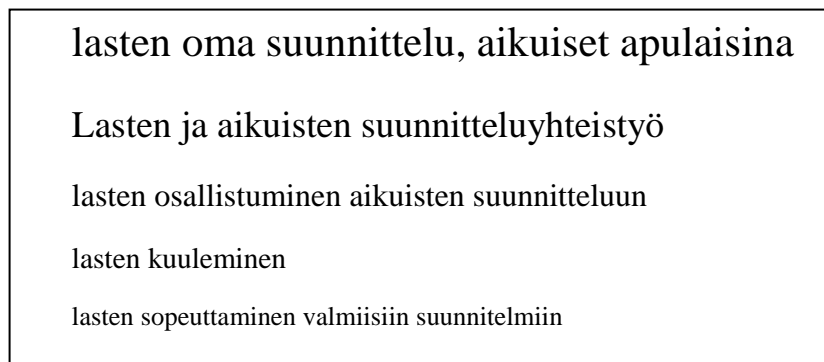
Osallisuudessa on olennaista kokemus siitä, että ihminen todella voi aikaansaada muutoksia omassa elämässään ja ympäristössään. Osallistuvan ympäristökasvatuksen mallissa painotetaan osallisuutta, voimaantumista ja ympäristökasvatuksen yhteiskunnallista ulottuvuutta. Oppiminen tapahtuu yhdessä toimimalla, omakohtaisten kokemusten ja reflektoinnin kautta. Osallistuvan ympäristökasvatuksen mallissa ympäristövastuullisia tietoja ja taitoja käsitellään tunteiden ja arvojen tapaan kokonaisuutena, koska ne kehittyvät keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Cantell & Koskinen, 2004, 65 – 67.)

Lapsiryhmän ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen sekä aikuisten tiimityön laatu ovat merkittäviä tekijöitä lasten kanssa tehtävässä hoito- ja kasvatustyössä. Organisaation kasvatuskulttuuri heijastuu yksittäisiin työntekijöihin ja heidän asenteisiinsa. Karlsson

(2003) kuvailee kolmea aikuisten toimintatapaa: 1. Itseään vahvistava toimintatapa, jossa aikuinen on aktiivinen ja lapsi on kohde. Tässä toimintatavassa aikuinen etsii perusteluja omille tulkinnoilleen ja käsityksilleen ja ne hän muistaa esim. lapsen puheista. Näin aikuinen tarkastelee asioita yksisuuntaisten silmälasien läpi, jotka tarjoavat suppean, vain ennakkokäsityksiä valottavan näkymän. 2. Vaikuttamaan pyrkivä toimintatapa, jossa aikuinen pyrkii ensisijaisesti muuttamaan tai kehittämään lasta, lapsen mielipiteitä tai tapaa toimia sellaiseksi, jota aikuinen pitää tärkeänä. Näin lapsi nähdään ”puutteellisena”, ei valmiina toiminnan kohteena, eivätkä lasten tiedon tuottamisen tapa ja sisältö nouse keskiöön. ja 3. Vastavuoroinen ja kohtaava, osallistava toimintakulttuuri, jossa aikuinen on kiinnostunut siitä, miten lapsi ajattelee ja mihin lapsen tuottama tieto perustuu. Lapsia ei jatkuvasti arvioida eikä toiminta perustu lapsen puutteisiin. Kohtaava ja kumppanuuteen perustuva toimintakulttuuri on vastavuoroista, jolloin sekä aikuiset että lapset hyväksytään aktiivisina, osaavina ja luovina toimijoina sekä tiedon ja kulttuurin tuottajina. Toimintaa ja tavoitteita luodaan jatkuvasti yhdessä kaikkien osapuolten osaaminen hyödyntäen. (Karlsson 2003, 36 – 39.)

Vuorovaikutus voi olla joko alistavan vallan ja kontrollin tai ajatusten vaihdon, kontaktin tai läheisyyden väline. Aikuisen ja lapsen suhde on aina epäsymmetrinen. On tärkeää tunnistaa ja tunnustaa aikuisen ja lapsen välisen suhteen epäsymmetrisyys ja välttää hämärtämästä kysymystä vallasta, jota kasvattaja aina väistämättä käyttää. Avoin ja rehellinen vuorovaikutus on hyvän kasvatuksen keskeinen ehto. Jos aikuinen pyrkii pidättäytymään vallan käyttämisestä, se johtaa helposti piiloiisiin vallankäytön muotoihin, mikä tuhoaa aidon ja suoran vuorovaikutuksen. (Kalliala 2008, 20.)

Horelli (1994, 39) on kuvannut lasten osallistumista toiminnan suunnitteluun seuraavan kuvion avulla. Kuviossa lasten näkökulma pienenee ylhäältä alaspäin.

Kuvio 2: Lasten suunnitteluun osallistumisen pienet tikkaat Horellin mukaan

2.4 Lapsi ympäristössään

Varhaiskasvatusympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö sekä toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä erilaiset materiaalit ja välineet. Joustavaksi suunniteltua ympäristöä voidaan muuttaa ajan tarpeiden mukaan. Hyvin rakennettu ympäristö on viihtyisä sekä kannustaa lasta leikkimään, tutkimaan, liikkumaan, toimimaan ja ilmaisemaan itseään monin eri tavoin. Lapset voivat osallistua tilojen ja välineiden suunnitteluun osana erilaisten sisältöjen ja teemojen toteuttamista. Varhaiskasvatusympäristön ilmapiirin tulee olla myönteinen. Ympäristön tulee olla turvallinen ja ottaa huomioon lasten terveyteen ja muuhun hyvinvointiin liittyvät tekijät. Tilojen suunnittelulla voidaan edesauttaa erilaisten ja erikokoisten vertaisryhmien toimintaa sekä vaikuttaa lasten ja kasvattajien väliseen vuorovaikutukseen. Varhaiskasvatusympäristön tulee kannustaa pienryhmissä toimimista, näin jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua keskusteluun ja vuorovaikutukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005, 17 – 18.)

Lapselle on ominaista vähitellen laajentuva ympäristön tutkiminen ja ympäröivän todellisuuden rakentaminen. Aluksi ympäristö on lapselle ikään kuin elimellinen jatke, joka vähitellen täyttyy lapsesta erillään olevista ihmis- ja esinekohteista. Varhaislapsuuden ympäristösuhteelle on ominaista se, että lapsen suhde esineisiin ja tilaan välittyy toisen ihmisen kautta ja puolestaan suhde toisiin ihmisiin, ainakin osittain, esineiden kautta. Kehittymisen kannalta on olennaisen tärkeätä, että sekä ihmis- että materiaallinen ympäristö on riittävän pysyvä, jotta se jäsenyisi lapselle turvallisena ja luotettavana. Vähitellen tulee jatkuvuuden rinnalle ”hyvän kasvuympäristön” kriteereiksi joustavuus ja käsiteltävyys eli ympäristön tarjoamat toimintamahdollisuudet. Lapsen elinpiiri muodostuu päivittäisten puuhien edellyttämistä ja leikin kannalta kiinnostavista paikoista ja niitä yhdistävistä reiteistä. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeätä, että koko naapurusto tai asuinympäristö muodostuu helminauhamaiseksi verkostoksi, jossa lapsi voi turvallisesti seikkailla. (Horelli 1992, 7-11.)

Lapsen osallistumista (lähi)ympäristönsä suunnitteluun sekä vaikutusmahdollisuuksia on tutkittu Suomessa mm. ympäristöpsykologian, ympäristökasvatuksen sekä ehkäisevän sosiaalityön tai sosiologisesta (lapsen toissijaisuus ja sen murtaminen) näkökulmista (mm. Horelli 1992, Horelli & Vepsä 1995, Horelli, 1994). Liisa Horelli (1992) toteaa

kuvatessaan lapsia ympäristön tutkijoina, että ympäristön laatu vaikuttaa sekä lapsen että aikuisen toimintakykyyn sekä mahdollisesti myös siihen, kuinka oivaltava aikuinen lapsesta kehittyi. Ympäristön laadulla viitataan tässä sellaiseen sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön, joka mahdollistaa lapsen ja nuoren kehitysvaiheiden mukaisesti leikinomaisen ympäristön tutkimisen ja merkityksellisten paikkojen luomisen. Asuinympäristö muodostaa lapsen arkielämän ja myös kehittymisen puitteet. Kaikille asuinalueille yhteistä on se, että ne on harvoin suunniteltu lasten näkökulmasta tai että lapset ja nuoret olisivat päässeet osallistumaan elinpiiriään koskevan tiedon tuottamiseen ja ympäristönsä muotoutumiseen. (Horelli 1992, 4-6.)

2.4.1 Ympäristössä tapahtuva kasvatus – psykomotoriikkaa

Ympäristökasvatuksen toimintamallien kategoriat voidaan jakaa seuraavasti: 1. Ympäristössä tapahtuva kasvatus: aistiharjoitukset, leikit, sadut ja tarinat, draama ja suggestopedia, taidekasvatus ja estetiikka, luontokasvatus yksin ja ryhmässä, luontokoulutoiminta, Metsämörri - pedagogiikka, maakasvatus, seikkailukasvatus, leirikoulu. 2. Oppiminen ympäristöstä: havaintojen teko lähiympäristöstä ja muusta maailmasta, tietojen hankkiminen ja dokumentointi, ympäristötutkimukset, ympäristöongelmien analysointi ja lajintuntemus ja luokittelu, kun mukaan otetaan ainutlaatuisuusnäkökulma, lajien väliset suhteet (vuorovaikutussuhteiden ymmärtäminen), eläytyminen jonkin lajin elämään sekä ympäristön tarkkailu monimuotoisuuden opiskeluna, ja 3. Kasvatus toimimaan yhteisen ympäristön puolesta: arvokasvatus, kestävän kehityksen mukaiseen elämäntapaan ohjaaminen, osallisuushankkeet, ympäristökasvatus ja monikulttuurisuus sekä tulevaisuuskasvatus. (Nordström 2004, 116 – 142.)

Metsämörri toiminta on vakiintunut moniin päiväkoteihin. Toiminta on lähellä psykomotorista näkökulmaa korostaessaan luontotiedon lisäksi aistein ja kehon kautta oppimista. Lapset kokevat kaikin aistein ja oppivat koko kehollaan (Nikkinen 2001, 49). Oppimisasiologian taustalla on lapsilähtöinen pedagogiikka, jossa toiminta etenee lapsista ja heidän kiinnostuksenkohteistaan lähtien (Nikkinen 2000, 50). Ympäristön tutkimusmenetelmiä lapsille ovat myös aistikävelyretki ja ympäristöanalyysi (Horelli, 1992, 14 -19), joissa lapsen liikkuminen ja havainnointi korostuvat, kuten psykomotoriikassa.

2.4.2 Eletty tila ja paikka

Raittila kritisoi väitöstutkimuksessaan sitä, että lasten ja ympäristön suhdetta on aiemmin tutkittu paljon tietosuhteena tai lasten sanallisesti kuvailemina kokemuksina. Lasten retkiä tutkimalla saadaan tietoa pienten lasten ja kaupunkiympäristön toiminnallisesta suhteesta. Sitä tarvitaan, kun kehitetään vaihtoehtoja nykyiselle luonnontieteelliseen tietoon tai emotionaaliseen tunteeseen painottuvalle ympäristökasvatukselle (Raittila 2008, 13).

Raittilan omassa tutkimuksessa lasten ja kaupunkiympäristön vuorovaikutusta tutkittaessa ei rajoituta tarkastelemaan lasten suhdetta heistä erilliseen, heidän ympärillään olevaan, fyysiseen ympäristöön. Lähtökohdaksi otetaan se, että ympäristö ei ole objektiivisesti kuvattavissa oleva fyysinen kohde tai subjektiivisten kokemusten tai tulkintojen avulla sanallisesti kuvattava konstruktio, vaan se ymmärretään kahden osapuolen, lasten ja ympäristön, kohtaamisessa syntyväksi prosessiksi (Raittila 2008, 16).

Tutkimuksissa on usein erotettu kaksi erilaista ympäristöä, fyysinen ja tulkittu, käsitteillä *tila* ja *paikka*. Humanistisen maantieteen tradition mukaan paikka syntyy siten, että ihminen elää ja toimii tilassa. Tilan fyysiset ominaisuudet järjestyvät ja saavat merkityksensä, kun ihminen havainnoi, tulkitsee ja nimeää ympäristöään. Sinänsä neutraaliin tilaan liitetään inhimillisiä, yksilöllisiä ja subjektiivisia merkityksiä, tunteita, arvoja, tietoja, muistoja, toiveita ja pelkoja. Näin tilasta tulee kullekin yksilölle henkilökohtaisesti merkityksellinen paikka. Sama tila voi siis tuottaa erilaisia kokemuksia eri ihmisille. Paikka ei ole objektiivinen fakta, vaan ihmisten tiedoista, kokemuksista ja inhimillisestä tulkinnasta merkityssisältönsä saava ilmiö. Tilan kokemista ei voi irrottaa ihmisestä, joka elää paikkaa. (Raittila 2008, 15-16.)

Raittilan väitöstutkimuksen tuloksena syntynyt kuvaus lasten ja kaupunkiympäristön kohtaamisesta kootaan neljäksi eletyksi paikaksi: tutkivaksi kulkemiseksi, toimintaan kiinnittymiseksi, sosiaaliseksi kävelyksi ja vapaudesta nauttimiseksi. (Raittila 2008, 129 – 142.) Raittila kuvailee myös ”poimimista”, joka hänen tutkimuksessaan tarkoitti näkemistä ja katsomista. Poimimisen muotoja olivat nimeäminen, huomion kiinnittäminen, kertomuksen tarjoaminen ja lähelle katsominen. (Raittila 2008, 82 – 107.) ”Pysäh-

tymisen” muodot ovat myös kiinnostavia Raittilan kuvaamina. Pysähtymisen muodot vaikuttivat oleellisesti retken keston ja muotoon. (Raittila, 2008, 108 – 125.)

2.5 Varhaiskasvatuksen linjaukset – lapsi kokee ja toimii

Varhaiskasvatuksen linjauksissa kuvaillaan aktiivinen, vuorovaikutuksessa kokeva ja toimiva lapsi. Toimiessaan vuorovaikutuksessa ympäristön ja ihmisten kanssa lapset liittävät asioita ja tilanteita omiin kokemuksiinsa, tuntemuksiinsa ja käsiterakenteisiinsa. Lapsi oppii parhaiten ollessaan aktiivinen ja kiinnostunut. Toimiessaan mielekkäällä ja merkityksellisellä tavalla lapsi voi kokea oppimisen ja onnistumisen iloa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005,18.) Lapset orientoituvat sisältöihin leikkimällä, liikkumalla, tutkimalla ja taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen kautta. Varhaiskasvatuksessa huomion keskipisteessä on lasten toiminta. Leikkiminen on lasten ensisijaisin ja lapsilähtöisin toiminnan tapa. Leikkimiseen kuuluu usein myös liikkumista ja tutkimista ja leikkimisellä on usein keskeinen osuus myös lasten taiteellisessa toiminnassa. Tavoitteellisen ja suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen tarkoituksena on saada aikaan hedelmällinen ja mielekäs vuorovaikutus aikuisten suunnittelun ja lasten oman suunnittelun ja toiminnan välille. Siitä kehkeytyy lasten toimintaa, johon kasvattajien suunnittelulla ja ohjauksella saatetaan tietoisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteiden mukaista sisältöä. Lasten toiminnallisen orientaation ideaan kuuluu, että lasten omat ehdotukset ja käsitykset otetaan vuorovaikutteisesti huomioon toiminnan ja sen suunnittelun edetessä. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 11,12.)

Päivittäinen liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta. Liikkueksaan lapsi ajattelee, kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta. Liikkuminen on myös vauhtia ja elämyksiä, hikeä ja hengästymistä. Liikunnallisen elämäntavan kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Liikkuminen on lapselle luonnollinen tapa tutustua itseensä, toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lapsen tietoisuus omasta kehostaan ja sen hallinnasta luo pohjaa terveelle itsetunnolle.(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22.) Ympäristön tulee olla sopivan haasteellinen, liikkumaan ja leikkimään motivoiva. Piha on lapsen keskeisin liikuntapaikka, joten sen tulee olla liikkumiseen houkutteleva. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Ympäröivän luonnon ja alueen liikuntapaikkojen mahdollisuudet hyödynnetään. Tilojen suunnittelussa ja käytössä avainsana on muunneltavuus, sillä liikkuva lapsi tar

vitsee tilaa. Lapsilla tulee olla myös sisätiloissa mahdollisuus myös vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkiin ja peliin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22 - 23.)

Hyvä oppimisympäristö mahdollistaa lasten jokapäiväisen riittävän liikkumisen. Se myös tarjoaa virikkeitä, välineitä, tilaa ja aikaa lasten taiteelliseen toimintaan ja kokeamiseen ja tukee lasten mahdollisuuksia ympäristön ja sen ilmiöiden tutkimiseen. Tasapainoinen kasvu, kehitys ja oppiminen tähtäävät lasten itsenäisen toimintakyvyn ja elinikäisen oppimisen perustan luomiseen ja edelleen kehittymiseen. Itsenäisen toimintakyvyn, oppimisen perustan ja kehittymisen luomiseen lapsi tarvitsee aikaa, tilaa ja mahdollisuuksia omaehtoiseen leikkimiseen, liikkumiseen, tutkimiseen ja taiteelliseen kokeamiseen ja ilmaisemiseen. Kasvattajien tehtävänä on rikastaa, jäsentää, ohjata ja tukea lasten toimintaa. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 9.)

Varhaiskasvatuksen liikunnan suosituksissa todetaan, että liikunnan suosituksissa kuvataan varhaiskasvatuksen yleisiä perusteita yksityiskohtaisemmin, kuinka lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, oppimista sekä hyvinvointia tuetaan fyysisen toiminnan eli liikunnan ja leikin avulla (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 7). Merkityksellistä liikunnan suosituksissa on se, ettei niissä lähdetä vain motoristen taitojen kehittämiseen, vaan päivähoitoikäisten liikunta nähdään yhteydessä leikkiin, monipuolisena toimintana eri ympäristöissä.

Suomalainen educare –malli on kirjattu uusimpiin varhaiskasvatuksen linjauksiin. Tässä esimerkkinä Helsingin varhaiskasvatussuunnitelman (2007,7) muotoilu: ”Lasten varhaiskasvatuksen tehtävänä on palvella lasten kehityksen ja oppimisen tavoitteita ja edistää lasten henkilökohtaista hyvinvointia. Tähän kokonaisuuteen kuuluu kolme osin toistensa kanssa limittyvää tehtävää: hoitaminen ja huolenpito, kasvattaminen ja lasten opettaminen.”

Pitäisi siis ajatella, että myös liikunnan tavoitteet toteutuvat näillä kaikilla alueilla – ei vain taitojen opettamisena irrallisissa toimintatuokioissa. Psykomotorinen lähestymistapa yhdistää lapselle ominaisen toiminnan, kehittymisen ja oppimisen perustan luomisen. Lapsi toimii vertaisryhmässään kannustavassa kasvattajan ohjauksessa omalle kehollaan kokien, erilaisten toimintatapojen kautta: siis liikkuen, leikkien eri ympäristöissä!

3 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

3.1 Kehittämistyön tavoitteet

Alkuperäinen kehittämistyöni lähtökohta oli osallistua hankkeeseen, jossa ryhdytään kokeilemaan liikuntaleikkipaikkarakentelun ideaa suomalaisessa päiväkodissa. Hankkeen alkamisen siirtyminen muutti suunnitelmiani ja tavoitteet asetin seuraavasti:

1. Lasten osallisuuden kokemusten lisääminen psykomotorisen ryhmätoiminnan avulla
2. Psykomotorisen ajattelutavan vahvistaminen päiväkodissa ja tiedon jakaminen vanhemmille.

Näitten tavoitteiden lisäksi tähän kehittämistyöhön on liittynyt henkilökohtaisen ammattillisen kasvun tavoitteet. Olen tätä kehittämistyötä tehdessäni ja raporttia kirjoittaessani käynyt läpi omaa ”käytännön teoriaani” ja sitä miten se oikeasti näkyy arkisessa työssäni lasten ja päivähoidon ammattilaisten kanssa.

3.2 Toteutumaton tavoite: Liikuntarakentelupaikka

Keväällä 2008 olin mukana yhdessä Helsingin kaupungin erikoissuunnittelijan kanssa miettimässä Liikuntarakentelupaikka hankkeen liittämistä suurempaan EU rahoitusta hakeneeseen hankkeeseen. Keskustelimme myös mahdollisuudesta liittää kehittämistyöni ao. hankkeeseen niin, että ryhmäni olisi mukana suunnittelemassa liikuntarakentelupaikkamateriaaleja. Hanke ei kuitenkaan ole alkanut kehittämistyön aikana. Päiväkoti, jossa psykomotorinen ryhmä on toiminut, on valittu mukaan ”Lapsuus pihalla” – hankkeeseen. Toivottavasti myös liikuntarakentelupaikan idea elää tulevassa hankkeessa.

Kuvailen seuraavassa liikuntaleikkirakentelupaikka ajattelua, koska siinä esitetyt lähtökohdat lasten omaehtoisen toiminnan ja aloitteiden tukemisesta olivat myös omia ohjauksellisia näkökulmiani ohjaavana aikuisena psykomotorisessa ryhmässä.

Liikuntarakentelupaikkaidea on kehitetty Frankfurtissa ”leikin ja liikunnan tukeminen” - hankkeessa vuonna 1982. Liikuntarakentelupaikan perusidea on yksinkertaisesti isot Fröbelin rakennuspalikkalaatikot kuutioineen, tiilineen ja sylintereineen. Esineiden järjestys, selkeät, yksinkertaiset, havaittavat muodot kehittävät voimakkaasti lasten

hahmottamisvalmiuksia. Liikuntarakentelupaikka (LRP) pyrkii tartuttamaan lapsiin rakentamisen riemun suuremmilla esineillä ja isomman mittakaavan liikkeillä. Rakentaminen, liikkuminen ja leikki LRP:lla tarjoaa lapsen kehitykselle virikkeitä. Erilaisten materiaalien ja esineiden kanssa touhuaminen ja leikkiminen antaa lapselle mahdollisuuden saada tietoja ja kokemusta esineellisen ympäristön ominaisuuksista ja lainalaisuuksista. Vuorovaikutuksessa toisten kanssa syntyy monipuolisia sosiaalisia tilanteita, joissa lapsi oppii osoittamaan yhteistoimintavalmiuksia, toisten huomioon ottamista, vastuun kantamista ja empatiaa, mutta myös selkiyttämään ja toteuttamaan omia näkemyksiään.

Rakentelu on yhteistoiminnallista, joten auttaa ja tulla autetuksi ovat onnistuneen rakentelutuloksen perusedellytyksiä. Rakentelutoiminta merkitsee aina ruumiillista liikuntaa, ja sen kautta lapsi oppii tuntemaan kehoaan. LPR:ssa ajatellaan psykomotorisesti: Kuumiin välityksellä lapset kokevat psyykkiset tilat ja voivat ilmaista tunteensa ja tarpeensa. Siksi kehollisen kokemisen käyttöön on oltava ympäristö, joka mahdollistaa erilaisia liikkumiskokemuksia. Rakentaessaan lapset voivat myös vaikuttaa itse, he itse ovat toimijoita. Lapset kokevat saaneensa näkyvää aikaan, kun ovat itse olleet kohteita rakentamassa. Ilo omasta, ulkopuolisesta riippumattomasta tuotoksesta synnyttää itseohjautuvuutta.

Rakentelua, liikkumista ja leikkiä vuorottelemalla lapset voivat myös ilmentää mielikuvituksellista leikkিতodellisuuttaan. Näin saattaa kehittyä roolileikkejä, joihin kaikki ryhmän lapset voivat osallistua. Kuten psykomotorisessa ajattelutavassa myös liikuntaleikkipaikkarakentelussa ohjauksella kannustetaan lapsen omaa toimintaa. Ohjaajan tulisi välttää suorien ohjeiden tai liikuntatehtävien antamista. Ohjaus tapahtuu epäsuorasti materiaalien ja sosiaalisen säätelyn kautta. (Die Bewegungsbaustelle (BBS) – Liikuntarakentelupaikka (LRP)- esite, suom. Risto Keskinen)

4 RETKIRYHMÄ VALLOITTAA

4.1 Retkiryhmän retket: Sisällöt ja dokumentointi

Keväällä 2008 sovin päiväkodin henkilökunnan, vanhempien ja lasten kanssa, että aloitan tulevien esikoululaisten kanssa liikuntaleikkiryhmän, joka kokoontuu viikoittain

huhti – toukokuussa ja tapaamiset jatkuvat elokuussa 2008. Sopiminen tapahtui keskustelemalla arkitilanteissa, päiväkodin kokouksissa sekä keskustelemalla vanhempien kanssa heidän tuodessaan tai hakiessaan lapsiaan. Ryhmän ohjaajaksi tulisi lisäksi keväällä lasten oman pienryhmän lastenhoitaja ja syksyllä ryhmän lastentarhanopettaja (lomien vuoksi ryhmässä toisena aikuisena oli kerran ryhmän avustaja ja sijaisena toimiva lastenhoitaja).

Ryhmässä oli 8 lasta, joista seitsemän oli tulevan syksyn esiopetusikäisiä lapsia ja yksi hieman nuorempi poika, jonka vanhemmat miettivät syksyn 2008 aikana aikaistaako koulunaloitusta vai ei. Ryhmässä oli 5 poikaa ja 3 tyttöä. Lapset olivat minulle tuttuja, koska olen työskennellyt päiväkodissa erityislastentarhanopettajana viikoittain syksystä 2006 kevääseen 2008. Syksyllä 2008 ryhmän toiminta ja tapaamiset vanhempien ja henkilökunnan kanssa järjestin lomieni aikana. En enää ollut päiväkodin arjessa muuten mukana johtuen oman työalueeni muuttumisesta.

Kuvailin ryhmän toimintatapoja ja tavoitteita vanhemmille seuraavalla tavalla:

- kaikki lapset osaavat liikkua, taitotasoja ei vertailla!
- liikunta on hauskaa, mukavaa ja kehollisuuden kautta lapsi oppii
- liikuntaan voidaan liittää ympäristön havainnoimista, yhdessä olemisen ja sosiaalisten taitojen harjoittelua, kaikenlaisia oppimisasioita (matemaattisista käsitteistä hienomotoriikkaan)
- oppimisen lähtökohtana on aikuisten ja kavereiden kannustus
- lasten oma-aloitteellisuutta tuetaan ja lasten ideat suuntaavat ryhmän tekemisiä

Lähtökohtana oli, että suunnittelen leikkejä ja harjoituksia etukäteen, mutta psykomoto-risen ajattelutavan mukaisesti pyrin eri ympäristöissä menemään mukaan lasten aloitteisiin ja muokkaan suunnitelmaa aloitteiden mukaan. Tärkeää olisi liikkumisen, leikkimisen ja tutkimisen kautta ryhmän sosiaalisten suhteiden vahvistaminen, yksittäisen lapsen aloitteiden arvostaminen, keskustelut ympäristöstä ja siitä miten lapset voivat vaikuttaa ympäristöönsä.

Päiväkodin lapsille ”reppuretki” idea oli tuttu aikaisemmilta vuosilta, jolloin erityisesti päiväkodin 5- ja 6 – vuotiaat lapset retkeilivät useasti lähiympäristössä ja kaupungilla. Suurin osa lapsista (6 kahdeksasta) oli ollut aikaisemmin ryhmässä, mutta ryhmän henkilöstössä oli tapahtunut muutoksia. Joten tämän perinteen muistimme keväällä mukana

olleen lastenhoitajan kanssa kasvatushenkilöstöstä parhaiten. Retkiin suhtauduttiin päiväkodissa myönteisesti ja niinpä minun oli helppo lähteä toteuttamaan toimintaa. Ryhmän ensimmäinen retki oli huhtikuussa 2008. Ryhmän retket suuntautuivat seuraaviin ympäristöihin:

- leikkipuisto ja sen viereiset hiekka- ja nurmikentät (kevällä ja syksyllä)
- hoitamattoman puiston keskellä oleva huvimaja ja pikkupuisto (kevällä ja syksyllä)
- koulun liikuntasali (kevällä)
- päiväkodin piha (syksyllä)
- Vanhankaupungin luonnonsuojelualue (kevällä ja syksyllä) ja Arabianrannan pihat (syksyllä)

Kaikki ympäristöt ovat päiväkodin ja lasten kotien lähiympäristössä. Matkat tehtiin kävellen, ainoastaan Vanhankaupungin lahdelle mentiin bussilla ja syksyllä tultiin takaisin raitiovaunulla. Lisäksi ryhmäkokoontumisia oli kolme kertaa päiväkodin sisätiloissa:

- katselimme valokuvia eri ympäristöistä ja lapset tekivät leikaten, liimaten ja piirtäen oman maisemansa Vanhankaupungin retkestä. Samalla keskustelimme kokemuksista (kevällä)
- Unelmien pihan rakentaminen ja kokoontuminen yhdessä vanhempien kanssa, päätäjäiset, päiväkodissa. Samalla lapset valitsivat valokuvat ja piirsivät oman kansionsa kannen (syksyllä)
- Seuraavana päivänä ”unelmien pihan” loppuun tekeminen sekä omat kansiot valmiiksi kotiin vietäväksi (syksyllä)

Retkiryhmän retket suuntautuivat kaksi kertaa (kevällä ja syksyllä) samoihin ympäristöihin. Ainoastaan kaksi ympäristöä valloitettiin vain kerran: koulun liikuntasali, jossa lapset muutenkin kävivät liikuntahetkillä viikoittain sekä oma piha, jossa ulkoiltiin päivittäin.

Pidin retkipäiväkirjaa (”lokikirjaa”), jonka pohjalta kirjoitin lopuksi yhteenvedon retkisistä lasten kansioihin (liite 2). Jokaisen retken lopuksi juttelimme lasten kanssa retkestä: Mitä siellä tehtiin ja mikä oli kivaa tai jäi mieleen. Otin kuvia retkiltä sekä lapsista että ympäristöstä ja kuvia katselemalla palautimme mieliin kokemuksiamme. Yhteisistä kokemuksista teimme lasten kanssa kansion, johon lapset valitsivat valokuvia retkiltä ja johon he saivat myös tekemäni yhteenvedon, retkitarinan. Lopuksi rakensimme yhdessä

”Unelmien pihan” lasten omien toiveiden pohjalta. Nauhoitin pihan rakentamisprosessin ja litteroin sen tekstiksi.

Retkillä toiminta jakaantui kahteen osaan: 1. Ohjattu toiminta (leikit ja harjoitukset). ja 2. Lasten omaehtoinen liikkuminen ja leikkiminen ympäristössä, aikuinen mukana.

Psykomotorisia leikkejä ja harjoituksia olivat kehon hahmottamiseen liittyen: mm. kaverin kehon rajat naruilla, liikkuminen kapeilla pitkospuilla jonossa, pujahtamiset mataliin tai kapeisiin paikkoihin, tilan (ympäristön) havainnointiin ja valloittamiseen liittyen: mm. suunnistaminen kartan avulla yhdessä ja yksin; leikit, joissa etsitään tavaroita ympäristöstä (Kissa- ja pupuperhe), välimatkojen arviointi naruilla ja omalla keholla, nurkka/rengasleikki, hippaleikit erilaisissa maastoissa sekä sosiaalinen kokemukseen ja yhdessä tekemiseen liittyen: pallo kertoo mukavia asioita toisesta; juoru kulkee piirissä; Kissa- ja pupuperheleikki, parihippa, Kapteeni käskää ja Seuraa johtajaa -leikit lasten ohjauksessa monine muotoineen. Retki ympäristöt olin valinnut siten, että niissä liikkuesssa tarvitaan monenlaisia motorisia ja muita taitoja (esimerkiksi kärsivällisyys, uskalus, tarkkojen havaintojen teko, tasapaino, kestävyys, oman kehon sekä tilan ja suuntien hahmottaminen).

Kuva 1: Kehonhahmottamista ja oman nimen alkukirjaimen kirjoittamista nurmikentällä

Retkillä pyrin muuntamaan ohjaustani lasten aloitteiden mukaan. Jokaisella kerralla oli kuitenkin samanlainen rakenne:

- positiivinen alku: pallo kiertää ja sanotaan kivaa kaverista / itsestä / lemmikkieläimestä. Mukanaolevien huomaaminen ja yhteinen aloitus
- leikkejä ympäristössä: hipat, nurkkaleikki, suunnistaminen ja siitä kehkeytyneet leikit mm. esineiden piilottaminen ja vihjeiden mukaan etsiminen
- kehonhahmottaminen / sosiaalinen kokemus / edellisellä kerralla syntyneen leikki-sovelluksen jatkaminen
- eväitten syöminen ja loppuajan yhdessä sopiminen.
- lasten leikki joko samassa ympäristössä tai lähellä olevalla leikkipaikalla
- matka päiväkotiin ja kokemuksista jutteleminen: mikä oli kivaa – vitokset! Tai palautettiin mieliin retken aikana nähtyjä asioita.

Jokaisella retkellä lapsilla oli mahdollisuus liikkua yhteisen toiminnan jälkeen omatoimisesti. Lapset kehittivät omia leikkejään ja pyrin menemään heti mukaan. Eräs suosituimmista leikeistä oli paikkojen vaihtoleikki. Leikki sai alkunsa heti ensimmäisellä retkellä, kun olimme leikkipuistossa. Oli kevät ja keinut eivät olleet vielä paikalleen. Lapset juoksivat jokainen omaan tukipuuunsa tullessamme puistoon. Minulla sattui olemaan kädessäni lasten nimilaput ja niin leikki alkoi: kun näytin kaksi nimilappua, nämä kaksi lasta vaihtoivat paikkaa. Leikkiä leikittiin sen jälkeen toisella retkellä ja päiväkodin omalla pihalla ja se muuntui mm. niin, että ohje oli: lähimpänä olevat vaihtavat paikkaa, kauimpana olevat vaihtavat paikkaa, vastakkain olevat vaihtavat paikkaa.

4.2 Lasten kokemukset

Lasten kokemuksia kirjasin havainnoinnin kautta. Kirjoitin retken päätapahtumat vihkoon ja palasimme niihin keskusteluissa seuraavalla retkellä tai kun teimme päiväkodilla retkeen liittyviä hommia. Unelmien pihan tekemisen yhteydessä yritin haastatella lapsia myös suoria kysymyksiä, mutta lapset vastasivat toiminnalla: eli he ryhtyivät tekemään pihaa sellaiseksi, joka heitä miellyttää. Lapset siis juttelivat paljon toisilleen ja minulle rakentaessaan pihaa, mutta suoria kysymyksiä en vastauksia saanut. Tiesin asian kyllä etukäteen, mutta kehittämistyöhön liittynyt ”suorittamisen” paine teki minulle tepposek! Nauhoitetun aineiston kuunteleminen nimenomaan oman roolini suhteen oli välillä hauskaa ja välillä tuskaa. Yritin tietysti väliajoin palata kysymyksiin aikuismaisesti, mutta lapset toivat minut nopeasti takaisin (yhteisen) toiminnan maailmaan. Onneksi lähdin mukaan ja tilanne säilyi ilmapiiriltään touhukkaana ja innostuneena.

Lapsihaastatteluun liittyy kaksi keskeistä ongelmaa ja haastetta. Ensinnäkin haastattelu on aineiston hankintatapana aikuiskeskeneen. Toiseksi lapsen voi olla vaikea kertoa kokemuksistaan, kun aikuinen johtaa keskustelua ja määrittelee sen etenemisen ja sisältöalueet. Lapsihaastattelussa on olennaista lapsen ja aikuisen välinen kohtaaminen, dialogi ja leikki” (Kyrönlampi – Kylmänen 2007, 1). (Lasten haastattelemisen haasteista ks. myös esim. Kalliala, 1999, 70 – 76 sekä sadutus menetelmästä, Karlsson, 2003)

Aineisto lasten kokemuksista on siis kerätty havainnoimalla ja lasten kanssa uudestaan ja uudestaan palaamalla koettuihin asioihin: retkitarinaa lukemalla, valokuvia katselemalla ja keskustelemalla. Lapset olivat kiinnostuneita ja tarkkoja tarinan suhteen. Tässä esimerkki kansioihin tulevan tarinan korjaamisesta:

”Päivi: Silloin F alko kertomaan miten pihalla ennen rakennettiin majaa puiden alle naruista ja kankaista. Silloin kun J ja muut isot pojat olivat päiväkodissa...

F: En mä sil... ei toi oo totta!

Päivi: Etkö, eikö oo totta?

F: Ei oo!

Päivi: Mitä sä sanoit?

F: En mitään.

Päivi: Etkö?

F: Mä sanoin, että me rakennettiin majaa niist päiväkodin jutuista

Päivi: Niin päiväkodin jutuista, naruista ja kankaista, päiväkodin jutuistako vaan sanoit? Oliko se kivaa?

F: nyökkää (nauhoituksen litterointi 1.10.08)

Kohta korjattiin lasten tarinaan ja puheet isoista pojista otettiin pois. Kuvailen seuraavassa retkien keskusteluja ja pohdintoja. Liitteenä 2 on retkitarina, jonka jokainen sai omaan kansioonsa – se tarkistettu versio!

Yhdessä tehdyt harjoitukset ja leikit tai mukana olevat välineet innostivat lapsia liikunnallisiin leikkeihin. Kehonhahmottamiseen ja isojen muotojen tekemiseen käytetyt narut innostivat lapsia naruhyppelyyn ja se muodostui myös kohokohdaksi: H: ”Parasta oli, kun hyppäsin 10!” Hyppelyyn yhdistin loruja ja laskemista esimerkiksi ”Omena, päärynä, appelsiini, jos sinä hyppäät kaksikymmentäviisi, saat sinä ensimmäisen palkinnon”. Tilanteesta ei muodostunut kilpailutilannetta. Jokainen halukas sai hyppiä ihan omaan

tahtiinsa, muiden kannustaessa. Vanhempien tapaamisessa, kun katselimme retkikuvia tietokoneelta, F:n äiti kertoikin:

Äiti: Ai hyppynaruakin te ootte hyppinyt.

Päivi: Joo ollaan, lapset halus sellasta.

Äiti: Ilmankos F on siitä aina innoissaan ja arvatkaa milloin?

Päivi + muut vanhemmat: No?

Äiti: Saunan jälkeen kun on mahdollisimman kuuma niin silloin se vielä rupee hyppimään narua!” Yhteistä naurua. (011008 nauhoitus).

Vanhankaupungin lahdella leikkiaika kului majaa rakentaessa ja pojat kehittivät maassa lojuvien puunrunkojen avulla pitkospuuleikin. He laittoivat kaksi ohutta puunrunkoa vierekkäin ja tasapainoilivat puita pitkin, välillä yhtä runkoa tasapainottelun apuna kässissään pitäen. Lapsista toisen ohittaminen näytti olevan todella kiinnostavaa ja sitä harjoiteltiin monta kertaa. Erityisen sisukkaasti tasapainoili joukkomme nuorin, jolle tasapainoilu oli haastava tehtävä. Tuolla kerralla emme päässeet oikeille pitkospuille, vaan kuljimme poluilla. Oli satanut ja pitkospuut olivat todella liukkaat. Asia järjestyi näin leikin kautta! (vrt.esim. Hakkarainen 2004 ja 2008; Helenius 2004;Hännikäinen 2004)

Kuva 2: Leikkipaikan maja ja poikien pitkospuut

Lapset olivat aktiivisia koko retken ajan. Niinpä kävely- tai bussimatkat olivat niitä, jolloin havainnoitiin, harjoiteltiin tai keskusteltiin monia asioita. Kävelyretkillä mm. laskettiin kaikenlaista: siirtolapuutarhassa olevia linnunpönttöjä, kuinka monta askel-

maa on kadulle johtavissa portaissa tai lintutorniin kiivettäessä, montako erilaista autoa ehdimme nähdä bussia odotellessamme. Myös monta keskustelua kävimme ”pallotalosta” (säähavaintopallo Kumpulan mäellä). Aluksi siitä kerrottiin tarinaa ja seuraavilla kerroilla mietittiin mistä kohtaa ”pallotalon” näkee parhaiten. Havaitsimme, että siirtolapuutarhan viereistä polkua kävellessämme ja bussipysäkiltä palloa ei näy, kun taas ylempää polkua kulkiessamme näimme sen todella hyvin. Lapset tekivät havaintoja koko ajan: mm. parvekkeelta narusta roikkuva pulkka huomattiin heti (oli loppukevät), syksyllä sitä ei enää ollut. Ohikulkevat autot havainnoitiin tarkkaan onko paketti-, rekka- vai henkilöauto, minkä värinen ja kuinka monta ehtii mennä ohi. Pensaista juoksuun pinkaisevat puput, oravat ja sorsat saivat aikaan iloisen keskustelun.

Matin kaari -sillan huojumista piti kokeilla joka kerta, kun menimme ylitse. Myös vanhemmille kerrottiin tämä asia yhteisessä tapaamisessa innokkaasti mm. kohta, jossa porukan kannattaa seistä ja huojuttaa. Myös luonnon hajut kiinnostivat: mätänevien lehtien ja lahoavan puun haju oli mielenkiintoisen ”äklöä”. Luonnonsuojelualueella ohjasin lapsia, ettei kasveja, sammaleita tai muita revitä tai viedä mukanaan kotiin. Keskustelu lähti siitä, kun pojat olisivat halunneet kerätä eläviä etanoita kotilossaan taskuunsa. Siirtolohkareen päälle ja lintutorniin kiipesi jokainen. Alhaalla ilmaistu arastelu korkealle kiipeämiseen unohtui, kun aikuiset kannustivat ja tekivät tilanteen turvalliseksi. Pitkos-puita pitkin kuljettaessa ei tarvinnut muistattaa rauhallisuudesta, tilanne vaati sen luonnostaan!

Kävelymatkat antoivat tilaisuuden keskustella. Aiheita olivat mm. lemmikkieläimet ja niiden hoito ja toive saada oma:

K: ”Haluaisin saada lemmikkieläimen, ihan mikä vaan, mutta jolla on turkki, että sitä voi silittää”. (21.8.2008)

Ikään liittyvät asiat tulomatalla:

R toteaa ”En halua ikinä kasvaa vanhaksi!”

Päivi ”Kyllä vanhanakin voi tehdä kivoja asioita ja voi muistella, kun on jo kokenut paljon”

Yhteinen loppupäätelmä: ”Lapsena oleminen on myös kivaa” (21.8.08)

Syksyllä bussimatka Vanhankaupungin lahdelle kului keskustellen pimeästä ja erilaisista (pelottavista) kävelyretkistä, joita lapset olivat tehneet pimeässä. Olisikohan sateinen ja harmaa sää innoittanut näihin keskusteluihin. Syksyn retkillä muistelimme keväällä tehtyjä retkiä samaan paikkaan ja tarkastettiin olivatko asiat samoin kuin silloin (pulkka ei enää roikkunut parvekkeelta, puunrunko ”pötkötti” edelleen koskessa, siirtolohkareta ennen oli edelleen latvasta katkennut lahopuu). Usein myös laulu raikui. Kiemuraisen puun ohi mentäessä laulettiin: ”Se on kakkärämänty, kakkärä, nimi on sama kuin muoto sen!” Useimmiten kuitenkin osa lauleli, osa jutteli keskenään ja yhteisten havaintojen kohdalla monilla oli sanomista asiaan liittyen. Sääntö retkimatkoilla oli, ettemme häiritse muita kulkijoita tai eläimiä luonnonsuojelualueella tai kadulla. Muuten sai jutella ja laulella. Erityistä innostusta herättivät myös retkillä tavatut tai nähdyt tutut ihmiset: bussipysäkillä näimme päiväkodin entisen työntekijän toisen ryhmän kanssa. Syksyllä näimme Arabianrannan pihojen läpi kulkiessamme ryhmän entisen lapsen – kävimme vilkuttamassa hänelle uuden päiväkodin ikkunan takaa.

Psykomotorista lähestymistapaa tavoitellen pyrin siihen, että retket olisivat kannustavia, mukavia kokonaisuuksia. Liikunnan lisäksi tärkeää oli retken ilmapiiri ja lasten mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön, kehitellä omia leikkejä ja liikkumistapoja eri ympäristöissä.

4.3 Vanhempien kokemukset retkistä ja saamastaan tiedosta

Tavoitteenani oli ottaa vanhemmat mukaan keskusteluihin ja tiedottaa heille mahdollisimman paljon psykomotorisen ryhmän toiminnasta. Lasten ryhmätoiminta alkoi arkisilla keskusteluilla vanhempien kanssa. Kysyin vanhemmilta luvan aloittaa ryhmätoiminta maaliskuussa 2008. Lisäksi tiedotin retkistä lapsen naulakkoon laitettulla tai päiväkodin aikuisen antamalla kirjeillä. Usein myös tapasin vanhempia ollessani päiväkodissa. Vanhemmat kysyivät retkistämme ja näin saatoimme vaihtaa kuulumisia. Vanhemmat kävivät katsomassa oman lapsensa kanssa (14.5.2008) jokaisen lapsen tekemää kuvaa ympäristöistä sekä Vanhankaupungin lahden retkestä. Valokuvia retkistä oli samalla kerralla seinällä katsottavana. Järjestimme yhteiset päättäjäiset ja Unelmien pihan esittelyn vanhemmille 1.10.08. Tapasin silloin kaikki vanhemmat ja suurin osa myös jäi katsomaan valokuvia ja juttelemaan kokemuksista. Kaksi vanhempaa ei voinut jäädä pienempien lasten hoidon vuoksi, mutta hekin ehtivät käydä katsomassa ”Unelmien pihan”

rakentamista. Tein retkillä ottamistani valokuvista CD:n, jota vanhemmat saivat lainata kotiin. Tätä CD:tä myös katsoimme päättäjäsissä.

Tein vielä kirjallisen kyselyn vanhemmille. Kyselyyn vastasi neljä vanhempaa ja heidän kokemuksensa yleensä retkistä, niistä tiedottamisesta olivat myönteisiä eikä ylimääräistä vaivaa koettu järjestelyistä (liite 3). Vanhemmat totesivat, että liikuntaleikkiryhmän toiminta on ollut myönteistä, ryhmähenkeä parantavaa toimintaa, mukavaa ja hyvää vaihtelua lasten päiväkotiarkeen. Hyvänä koettiin myös liikuntaryhmän taustalla ollut selkeä suunnitelma ja ”ideologia”. Myös tiedottaminen toimi vanhempien mielestä.

Lapset kertoivat retkistä kotona jonkin verran tai melko runsaastikin. Vanhempien mielestä ryhmän toiminta on tuonut jännitystä ja vaihtelua sekä tärkeitä kokemuksia päiväkotiarkeen. Retkien tekemisistä on kerrottu kotona, mutta laajempaa keskustelua lapsen vaikutusmahdollisuuksista omaan ympäristöönsä ei ole syntynyt. Tutuissa paikoissa käymisestä ryhmän kanssa lapsi on kertonut kotona. Ryhmän toimintaan osallistuminen osaltaan on myös vanhempien mielestä lisännyt lapsen reippautta: ”Tosi myönteinen juttu, minusta tuntuu, että lapsi on reipastunut hirveästi ja sitä ei tiedä onko tämä ollut osaltaan vaikuttamassa siihen vai olisiko muutenkin kotiutunut”

Psykomotoriikasta vanhemmat olivat saaneet tietoa ohjaajalta ja he pitivät myös tärkeänä sitä, että toimintaa kehitetään ja hankitaan koulutusta. Psykomotoriikasta ja sen myönteisistä periaatteista on opittavaa päiväkodin toimintaan ja arkipäivään. Vaikka käsite (nimenä) on vieras, niin asia sinänsä näyttää olevan vanhemmalle selvä: ”Käsite on hieman hämärän peitossa, jos se tarkoittaa suunnilleen oppimista koko keholla, fyysisen tekemisen & kokemisen kautta, se on jo luonnostaan lasten tapa oppia, josta aikuiset valitettavan usein ovat vieraantuneet.”

Lasten kansio antoi konkreettisen kuvan retkistä ja se oli lapselle tärkeä: ”Ja kansio joka tuli kotiin oli tosi loistava ja kiva yllätys. Sitä esiteltiin heti kun isovanhemmat tai kummit ym. tulivat meille kyläilemään, niin lapsi kertoi mielellään retkistä ja tekemisistä muille. Olemme ihastelleet kansiota ja kaikkea siihen liittyvä monesti.”

4.4 Päiväkotien kasvatushenkilöstön kokemukset

Kehittämistyöhön liittyi kasvatushenkilöstön näkökulma jo keväällä päiväkodissa, jossa lasten ryhmä toimi ja syksyllä toisessa päivähoitoyksikössä. Päiväkodin kasvatushenkilöstö oli kiinnostunut siitä, mitä teimme lasten ryhmässä ja myös siitä mitä opiskelin. Näin lapsiryhmän toiminnan lisäksi kehittämistyöhön liittyi kasvatushenkilöstön näkökulma. Alkuperäinen suunnitelmani oli kerätä henkilöstön kokemuksia vain psykomotorisen ryhmän päiväkodista ja keskustellen. Arjen kiireessä keskustelujen nauhoittaminen muuttui kyselyksi. Lisäksi kiinnostusta psykomotoriikkaan löytyi pedagogisesta keskusteluryhmästä, joten olen kerännyt kokemuksia kyselyn avulla molemmista paikoista.

Pidin päiväkodissa elokuussa 2008 henkilöstölle ”kahvikoulutuksen” psykomotoriikasta. Koulutuksen materiaali jäi luettavaksi ja lisäksi keräsin tietopaketin psykomotoriikasta kahvitauoilla luettavaksi. Lisäksi oma ”retkireppuni” ja laatikollinen välineitä oli henkilöstön käytössä päiväkodissa. Lapsiryhmän ohjaamisessa mukana oli päiväkodin oma kasvatushenkilö (lh, lto tai avustaja). Tavoitteena oli, että tieto psykomotoriikasta siirtyy yhteisen kokemuksen kautta.

Syksyllä 2008 aloitimme toisessa päivähoitoyksikössä pedagogisen keskustelupiirin. Keskustelupiirissä on mukana 7 henkilöä kahdesta päiväkodista. Ensimmäisessä tapaamisessa keskustelimme psykomotoriikasta ja yleensä lasten liikunnasta ja ulkoilusta. Tästä kehkeytyi kolmen keskustelukerran jakso. Lisäksi olin mukana yksikön kehittämispäivässä. Kehittämispäivässä kokeilimme harjoituksia ja kerroin tekemisen lomassa psykomotoriikasta. Mukana olivat molempien päiväkotien kaikki työntekijät.

Olen kysynyt kokemuksia sekä niiltä työntekijöiltä, jotka olivat mukana retkiryhmässä kanssani ja ao. päiväkodin johtajalta että keskusteluryhmään osallistuneilta kahden päiväkodin työntekijöiltä.

4.4.1 Kiinnostusta ja jatkumoa

Psykomotorisen ryhmän päiväkodin työntekijät ovat minulle työkavereina tuttuja, koska olen työskennellyt erityislastentarhanopettajana päiväkodissa pari päivää viikossa. Arkiiset keskustelut olivat siis mahdollisia jo ennen ryhmän aloittamista. Kiinnostusta psy-

komotoriikkaa ja ryhmän aloittamista kohtaan oli olemassa. Päiväkodissa oli aikaisemmin ollut reppu- ja liikuntaretkiä ympäristöön. Kahvikoulutus psykomotoriikasta ja päiväkotiin antamani muut materiaalit olivat kaikkien käytössä ja ennen sekä jälkeen retkien ehdimme vaihtaa jonkin verran kokemuksia.

Kyselyyn vastasivat kaikki retkillä mukanaan olleet aikuiset (yhteenveto liite 4). Vastaajat kokivat, että osa psykomotorisesta ajattelusta on jo päiväkodin arjessa, mutta toimintaa voisi myös lisätä. Ajattelutapaa pidettiin hyvänä kokonaisvaltaisuutensa ja positiivisuutensa takia. Ehtojakin asetettiin: ”Positiivisen kautta saadaan hyviä tuloksia, mutta ei pidä unohtaa, että joskus on pakko myös rajoittaa / kieltää. Tässä asiassa erot lasten kesken valtavia. Tekemällä oppii, samaa mieltä ehdottomasti. kaikkea voi soveltaa tiettyjen reunaehtojen sisällä (lapsiryhmä, tilanne, tilat jne.)”.

Omaa psykomotorisen näkökulman käyttöä ja soveltamista kysyttäessä vastaajat totesivat osittain jo käyttävänsä tai olevansa kiinnostuneita perehtymään alueeseen enemmän tai lisäämään työskentelytapaa.

Psykomotorisen ryhmän toiminnan vastaajat kokivat myönteisenä ja tiedostaen suunniteltuna. Lasten koettiin viihtyneen, olleen mukana ja toiminnan koettiin olevan hyödyllistä. Liikuntaleikkiryhmän toiminta tuki päiväkodin toimintaa ja osaa toiminnoista jatkettiin päiväkodissa ja mm. retkikohteisiin aiotaan mennä uudestaan. Kiireisyyttä koki toinen ohjaajista yhdellä retkellä.

Psykomotorisen ajattelun laajentuminen päiväkodissa on mahdollista tulevaisuudessaakin. Henkilökunta on kiinnostunut ja päiväkoti on valittu mukaan hankkeeseen, jossa ulkotiloja suunnitellaan uudelleen. Liikuntaleikkiryhmän kokemuksesta voi tällöin olla hyötyä, kun lasten näkökulma halutaan esiin voimakkaammin.

4.4.2 Keskusteluryhmän kokemukset

Elokuussa 2008 alkoi jo aiemmin sovittu pedagoginen keskusteluryhmä. Ensimmäisen tapaamisen lopussa keskustelu siirtyi psykomotoriikkaan, koska ryhmän jäsenet tiesivät, että olen aloittanut erikoistumisopinnot ja koska liikunta kiinnosti monia ryhmän jäseniä. Keskustelimme siitä mitä psykomotoriikka tarkoittaa sekä kehon, fyysisyyden, merkityksestä pienelle lapselle. Kävimme keskustelua arkipäivän ympäristön tärkeydestä ja monipuolisuudesta. Mietimme ympäristön katsomista uudella tavalla, lapsen kor-

keudelta. Ulkoilu ja retket koettiin tässä ryhmässä tärkeäksi keskustelun aiheeksi. Myös käytännön toimintatavoista keskustelu oli tärkeää. Samalla syntyi idea psykomotoriikkaan tutustumisesta päivähoitoyksikön kehittämispäivässä.

Seuraavassa tapaamisessa palattiin psykomotoriikkaan keskustelun lopuksi. Edellisen kerran käytännön harjoituksia oli jo kokeiltu. Loppupäätelmä keskustelusta oli: ”Puhuttiin vielä kehon ja mielen kokonaisuudesta, jotka psykomotorisessa toiminnassa yhdistyvät. Tärkeintä on ehkä se, että me aikuiset tiedostamme mitä ja miten haluamme lasten kanssa liikkeessä toimia - mihin pyrimme. Ja toisaalta se, että lapsien omaa tutkimista ja tekemistä tuemme ja kannustamme.” (ryhmän tapaamisen yhteenveto 5.9.2008)

Kolmannessa tapaamisessa keskustelimme dokumentoinnista, havaintojen teosta yhdessä. Keskustelimme myös ulkoiluajasta ja arkitilanteista sekä niiden hyödyntämisestä liikunnallisesti. Ulkoiluajan merkitys perheille nousi keskusteluun: ”Havainto siitä, että pyydämme vanhempia tuomaan kunnan sadevaatteet, mutta sitten saattaakin käydä niin, ettemme lähde ulos, koska sataa! Ristiriitaista viestiä vanhemmille, joista useimmille ulkoilu päiväkodissa on tosi tärkeää. Harva jaksaa tai ehtii enää illalla ulkoilemaan lastensa kanssa” (ryhmän tapaamisen yhteenveto 26.9.2008). Keskusteltiin esimerkkien kautta arjen tilanteisiin liitetystä liikunnasta mm. sisään tullessa kenkien puhdistaminen laulun tahdissa. Todettiin, että tällaista luovaa keksimistä ja lasten aloitteisiin mukaan menemistä psykomotoriikka ja päiväkotien liikuntakasvatus on parhaimmillaan. (ryhmän tapaamisen 26.9.2008 yhteenveto)

Psykomotoriikka aihe jatkui vielä päivähoitoyksikön kehittämispäivässä (3.10.08), jossa oli mukana molempien päiväkotien koko henkilöstö. Kokeilimme harjoituksia ja leikkejä yhdessä ja samalla kerroin lyhyesti psykomotoriikan tausta-ajatuksista.

Keskusteluryhmän jäsenistä neljä vastasi tekemääni kyselyyn (yhteenveto liite 5). Vastausten yhteenvetona voi sanoa, että psykomotorinen ajattelutapa koetaan luonnollisena ja mahdollisena toteuttaa päiväkodissa. Monia asioita on jo päiväkotitoiminnassa, mutta näkökulman tietoiseksi tekeminen vaatii oivallusta. Liikkumisen merkityksestä lapselle vastaaja toteaa, että ”Liikkuminen on lapselle äärimmäisen luonnollista, sen kautta lapsi on luontaisesti motivoitunut oppimaan uusia asioita”.

Keskusteluryhmän jäsenet käyttävät psykomotoriikkaa jo nyt työssään lasten kanssa. He kokevat, että ”Hyvää myös se, ettei korosteta kilpailuhenkisyyttä, vaan yhdessä teke

mistä, oman kokemuksen havainnointia sekä mahdollisuutta kokea hyväksyntää ja onnistumista taidoista riippumatta ilman suorituspaineita. Psykomotoriikka tasavertaistaa, muttei tasapäistä!” Liikunnasta halutaan siirtää psykomotorista ajattelua myös laajemmalle arjen työhön: ”Ehkä eniten jumpassa tulee mietittyä psykomotoriikkaa, mutta haluaisin enemmän pohtia & toteuttaa sitä myös arjessa ja ulkona – vaatii jonkinlaista uutta ajattelutapaa tai ennemminkin vain asian tietoisiksi tekemistä, joka sitä kautta tulisi ’rutiiniksi’.”

5 POHDINTA

Kehittämistyöni toisaalta kapeni (liikuntarakentelupaikan osalta) ja toisaalta laajeni. Mukaan tuli keskusteluryhmä ja sen kautta kahden päiväkodin henkilökunta. Asetin kehittämistyön tavoitteiksi lasten osallisuuden kokemusten lisäämisen psykomotorisen ryhmätoiminnan avulla ja psykomotorisen ajattelutavan vahvistamisen päiväkodissa ja tiedon jakamisen vanhemmille.

Ryhmätoiminta lasten kanssa onnistui säännöllisesti. Lasten kanssa käymieni keskustelujen ja kokemusten jakamisen myötä olen ymmärtänyt, että lapset kokivat ryhmän toiminnan mieluisana ja turvallisena. Lapsista kukaan ei kieltäytynyt tai vastustanut retkille lähtöä. Retkillä ilmapiiri oli myönteisen touhukas ja ympäristöt haastoivat lapsia uskaltamaan. Tässä tulee esille psykomotorisen toiminnan voima: kannustavassa, hyväksyvässä ilmapiirissä jokainen voi kokeilla osaamistaan ja uskaltamistaan. Myös vanhemmat kertoivat lasten olevan innostuneita ryhmätoiminnasta. Retkien myötä lasten juttelu ja ympäristön havainnointi lisääntyi. Tuttuun paikkaan meneminen tuntui erityisesti virittävän keskustelua yhteisistä kokemuksista. Samoin lapset miettivät jo etukäteen mitä he haluaisivat tehdä retkikohteessa. Voisi sanoa, että heidän osallisuutensa ja vaikutusmahdollisuutensa lisääntyivät turvallisessa, kannustavassa ilmapiirissä, matkalla jo kerran yhdessä koettuun kohteeseen.(vrt. Raittila 2008.)

Keskustelin päiväkodinjohtajan kanssa ryhmätoiminnan vaikutuksista lasten motivoitumiseen oman pihan suunnitteluun, jota päiväkodissa nyt tehdään osana tulevaa hanketta. Hänen kokemuksena on se, että ”liikuntaleikkiryhmä on osallistanut lapsia, tehnyt lapsille näkyvämmäksi sen ajatuksen, että he voivat suunnitella ihan oikeasti näitä asioita. Nyt lapset ovat innostuneita, heillä on välineitä suunnitteluun enemmän. Retkien

ansioista lapset osaavat miettiä paremmin miltä täällä voisi näyttää.” (5.11.2008). Lasten mukanaolo liikuntaleikkiryhmässä, retkiryhmässä, on antanut lapsille innostusta ja motivaatiota osallistua suunnitteluun aikuisten kanssa. Myös päiväkodin aikuisyhteisö jatkaa lasten osallisuuden tukemista tulevan hankkeen myötä. Ryhmän lapset olivat minulle entuudestaan tuttuja, joten ryhmätoiminta oli helpompi mieltää osana päiväkodin tavallista toimintaa. Hankkeisiin usein liittyvä irrallisuus puuttui.

Itselleni ohjaajana psykomotorisen ryhmän toiminta ja lasten kanssa toimiminen, keskusteleminen ja kokemusten jakaminen on ollut antoisaa. Olen voinut pohtia omaa ammatillista osaamistani ja toimintatapojani käytännössä.

Vanhemmat ovat olleet ryhmän toiminnan seuraamisessa aktiivisesti mukana. Välillä pikkuisen ihmetellen, että ”Voi mahoton, mitä se Päivi on keksinyt” (päättäjien litteointi, 1.10.2008). Vanhemmat kokivat retkiryhmän toiminnan ja oman lapsen mukanaolon myönteisenä asiana. Yhteistyö vanhempien kanssa on itselleni tärkeää. Vuonna 1998 totesin, että oman kokemukseni mukaan toimiva ja tasa-arvoinen yhteistyö perheiden kanssa on oleellinen resurssi ja voimavara. Vanhemmat tulisi nähdä kumppaneina (Jormakka 1998, 8). On ollut hienoa saada vanhemmat keskustelu – ja peilauskumppaneiksi.

Keskustelut päiväkotien ammattilaisten kanssa ovat olleet hedelmällisiä ja minulle jäi käsitys siitä, että psykomotorinen näkökulma jäi elämään, ainakin jonkin verran, molempien päiväkotien arkeen. Keskusteluryhmän jäsenet lähtivät heti kokeilemaan ja miettimään omaa arkeaan. Päiväkodin johtajan kokemuksen mukaan psykomotoriset harjoitukset kehittämispäivässä oli koettu mielenkiintoisina ja toteuttamiskelpoisina (keskustelu 20.10.2008). Henkilökunta koki psykomotorisen ajattelutavan luontevaksi lähtökohdaksi päiväkotiryhmän toiminnan suunnittelussa. Vaikeampaa on kuitenkin tunnistaa tai tietoisesti miettiä mitä muutoksia pitäisi tehdä arjen toiminnassa. Ainakin ajatusprosesseja siis on lähtenyt liikkeelle ja omaa arkityötä ”katsotaan” tarkemmin lapsen kokonaisuuden, kehon ja mielen, näkökulmasta.

Kehittämistyöni päättyy siihen, mistä uusi alkaa. Alkuperäinen lähtökohtani oli päästä mukaan hankkeeseen ja suunnittelemaan yhdessä lasten kanssa liikuntaleikkirakentelu paikan ideaa. Se ei ehtinyt toteutua minun erikoistumisopintojen aikana, mutta liikunta-

leikkiryhmän lapset pääsevät mukaan oman pihan ja muun ulkoilun alueen suunnitteluun. Ehkäpä myös liikuntaleikkirakentelupaikan idea toteutetaan.

Kehittämistyön tavoitteiden lisäksi työskentelyyn on liittynyt henkilökohtaisen ammatillisen kasvun tavoitteet. Olen työtä tehdessäni ja raporttia kirjoittaessani käynyt läpi omaa ”käytännön teoriaani” ja sitä miten se oikeasti näkyy arkisessa työssäni lasten ja päivähoiton ammattilaisten kanssa.

Kehittämistyötä tehdessä pohdin lapselle ominaisten toimintatapojen, toiminnallisen orientaatioiden ja päivähoiton kasvatustyön suhdetta psykomotoriikkaan. Samalla olen päättänyt miettimään psykomotorisen toiminnan suhdetta ympäristöön (vrt. Raittilan 2008 ajatukset). Olen vakuuttunut siitä, että ihminen (lapsi) on kokonaisuus, ja hänelle ominaiset toiminnan tavat voivat toteutua psykomotorisessa viitekehityksessä. Laajasti ajatellen psykomotorinen näkökulma tuo lapsen toiminnallisten orientaatioiden rinnalle tai lomaan kehityksen käsitteen, sellaisena kuin se ajatellaan kulttuurihistoriallisessa perinteessä: kehityksen sosiaalinen tilanne, jossa korostuu lapsen oman kokemuksen merkitys vuorovaikutuksessa sosiaalisen ympäristön kanssa sekä kehityksen kokonaisuusluonne, kriisit ja siirtymät. Vygotsky toteaa: ”Tällainen siirtyminen tapahtuu kaikissa psyykkisissä funktioissa, jotka alun perin syntyvät yhteistoimintamuotoina ja vasta myöhemmin muuttuvat lapsen omiksi psykologisiksi toimintamuodoiksi. Lapsen kehityksen valtaväylä ei ole ulkoapäin tuleva vähittäinen sosiaalistuminen, vaan lapsen luontaisen sosiaalisuuden pohjalta syntyvä vähittäinen yksilöllistyminen.” (Vygotsky 1982, 224 – 225.)

Kehittämistyön kokemuksen perusteella näkisin, ettei päivähoitossa ole mitään asenteellisia esteitä psykomotorisen ajattelutavan käyttämiselle. Arjen rutiinien, totuttujen tapojen, taakse voi kuitenkin jäädä monta tarpeellista ja mukavaa muutosta. Ajattelua täytyy tukea muuttumaan käytännöiksi. se voisi tapahtua esimerkiksi osaamisen jakamisen kautta. Päivähoitoalueen ja päivähoitoyksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut ovat siksi niin tärkeitä toimintakulttuurin kehittymiseksi. Mikään ei muutu itsestään!

Kuva 3: Kaikki tilanteet ovat liikuntahetkiä! Lapset siirtyvät keksimillään liikuntatavoilla rakentamaan unelmien pihaa.

Mieli ja ruumis eivät ole eri asioita; ne ovat kaksi eri tapaa tarkastella samaa kohdetta, A. Einstein, 1937

6 LÄHTEET

- Die Bewegungsbaustelle (BBS) – Liikuntarakentelupaikka (LRP) osoitteesta http://www1.uni-hamburg.de/forum/bbs_int.html löytyvän saksankielisen esitteen käännös Risto Keskinen
- Cantell, Hannele & Koskinen, Sanna 2004 Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Kirjassa: H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 60 – 79.
- Hakkarainen, Pentti 2004: Leikki lapsen toimintana. Kirjassa: Liisa Piironen (toim.) 2004: Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 160 - 167.
- Hakkarainen, Pentti 2008: Leikki ja leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa. Kirjassa: Aili Helenius ja Riitta Korhonen (toim.) 2008. Pedagogiikan palaset. Johdatus varhaiskasvatukseen ja – kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 99 - 107.
- Hakkarainen, Pentti 2008: Kehitys arkikäsitteenä ja tieteessä. Kirjassa: Aili Helenius ja Riitta Korhonen (toim.) 2008. Pedagogiikan palaset. Johdatus varhaiskasvatukseen ja – kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 11 - 23.
- Hautamäki, Airi 1997: Toimintaan sitoutuneisuuden arviointiasteikko leikki-ikäisille lapsille. The Leuven Involvement Scale for Young Children LIS – YC. Helsingin yliopisto, OKL: Studia Paedagogica 14.
- Helenius, Aili 2004: Leikin syntymäsijoilla. Kirjassa: Liisa Piironen (toim.) 2004: Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 14 – 21.
- Aili Helenius ja Riitta Korhonen (toim.) 2008. Pedagogiikan palaset. Johdatus varhaiskasvatukseen ja – kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2007: Hoito ja huolenpito. Kasvatus ja kasvaminen. Opetus ja oppiminen. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto: Lasten päivähoito, Oppaita ja työkirjoja 2007:2
- Horelli, Liisa 1992: Lapset ympäristön tutkijoina. Menetelmäopas kasvattajille. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- Horelli, Liisa 1994: Lapsen näköinen elinympäristö. Kokemuksia yhdyskuntasuunnittelun, ympäristökasvatuksen ja ehkäisevän sosiaalipolitiikan välisestä yhteistyöstä Kiiteen Rantalan ala-asteella. Helsinki: MLL
- Hunnekens, Helmut & Kiphard, E.J, 1976. Liikunta parantaa. Porvoo: WSOY (suomentaja Arto Mikkola)
- Hännikäinen, Maritta 2004: Leikki ja leikillisuus yhteenkuuluvuuden tunteen rakentajina. Kirjassa: Liisa Piironen (toim.) 2004: Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 150 – 157.
- Hännikäinen, Maritta 2004: Leikki lasten oppimisympäristönä. Kirjassa: Liisa Piironen (toim.) 2004: Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 360 – 367.

- Marita Hännikäinen & Helena Rasku- Puttonen 2006: Johdanto: Päiväkoti ja koulu vuorovaikutuksellisinä yhteisöinä. Kirjassa: Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku - Puttonen (toim.): Kasvatustuorovaikutus. Osuuskunta Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus, 11 – 16.
- Jormakka, Päivi 1998: Erilaiset lapset yhdessä – toteutumaton haave vai käytännön saanelema pakko. Lastentarha 1/ 1998, 6 - 9.
- Kalliala, Marjatta 1999: Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä: leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.
- Kalliala, Marjatta 2008: Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus, University Press.
- Karlsson, Liisa 2003: Sadutus – avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Opetus 2000. Jyväskylä: PS kustannus.
- Koljonen, Maija 2000: ”Uskallan ja osaankin” – Psykomotorinen harjaannuttaminen itsetunnon ja motoriikan tukemisessa, kun lapsilla on oppimisvaikeuksia. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus. Liikunnan ja kansanterveystieteen julkaisuja 129.
- Koljonen, Maija 2002: Psykomotoriikka harjaannuttaa osaamaan ja uskaltamaan. Liikunta & Tiede, 6/2002, 33 - 34.
- Koljonen, Maija 2005: Psykomotorisen harjaannuttamisen mahdollisuudet. Kirjassa: (toim) Pauli Rintala, Timo Ahonen, Marja Cantell, Anu Nissinen 2005: Liiku ja opi. Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus, 73 – 92
- Kyrönlampi – Kylmänen, Taina 2007: Arki lapsen kokemana – eksistentiaalifenomenologinen haastattelututkimus. Acta Universitatis Lapponiensis 111. Rovaniemi: Lapsin yliopisto.
- Lindqvist, Gunilla 1998: Leikin mahdollisuudet: luovaa leikkipedagogiikkaa päiväkotiin ja kouluun. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Lyytinen, Paula 2000: Varhainen leikki ja sen arviointi. Niilo Mäki instituutin julkaisu, Jyväskylä.
- Nikkinen, Irja 2000: Metsämörrikoulut tuovat sisältöä ja jatkuvuutta lasten luontokasvatukselle. Lastentarha 3/2000, 48-49.
- Nikkinen, Irja 2001: Metsämörri. Helsinki: Rakennusalan kustantajat ja Suomen latu.
- Nordström, Hanna 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Kirjassa: H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 116 - 143.
- Pietilä, Arja 1998: Psykomotorinen kuntoutus. Julkaisussa: Mustonen, K; Valtonen, R; Pietilä, A; Martikainen, A-L ja Mikkonen, O 1998: Lasten kuntoutusvinkit. Pieni tietopaketti ja vinkkejä alle kouluikäisten lasten kehityksen erityisvaikeuksien kuntouttamiseen. Joensuu: Honkalampi-säätiö, julkaisuja 13, 48 – 67.

- Pietilä, Mauri 2000: Psykomotorinen ryhmäkuntoutus osaksi päiväkotitoimintaa. Jyväskylä: LIKES – Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 128
- Pietilä, Mauri 2001: Liikunta pienten lasten maailmassa. Kirjassa: Aili Helenius, Kirsti Karila, Hilikka Munter, Pirkko Mäntynen ja Helena Siren-Tiusanen 2001: Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita, Helsinki: WSOY, 199 – 215.
- Liisa Piironen (toim.) 2004: Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY.
- Puhakainen, Jyri 2001: Lapsen aika. Puheenvuoro lasten liikunnasta ja urheilusta. Helsinki: LIKE kustannus.
- Raittila, Raija 2008: Retkellä. Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research, 333.
- Rasku-Puttonen, Helena 2006: Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Kirjassa: Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) (2006) Kasvatusvuorovaikutus. Osuus-kunta Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus, 111 – 125
- Pauli Rintala, Timo Ahonen, Marja Cantell, Anu Nissinen (toim) 2005: Liiku ja opi. Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Siren-Tiusanen, Helena 1996: Saako lapsi nukkua, liikkua ja elää omassa rytmissään. Näkökulmia nuorimpien päiväkotilasten kuormittuvuuteen. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus. Research Reports on Sports and Health 102.
- Siren-Tiusanen, Helena 2001: Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuiset varhaiskasvatuskäytännöt. Kirjassa: Aili Helenius, Kirsti Karila, Hilikka Munter, Pirkko Mäntynen ja Helena Siren-Tiusanen 2001: Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 15 -33.
- Turja, Leena 2007: Lasten osallisuus kasvatustyön suunnittelussa ja kehittämisessä. Kirjassa: Oiva Ikonen, Pirkko Virtanen (toim.) Erilainen oppija – yhteiseen kouluun. Kokemuksia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kehittämisestä. Opetus 2000. Jyväskylä: PS -kustannus. 167 – 196.
- Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset, 2005: Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Nuori Suomi ry.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005: Stakes oppaita, 56. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, STAKES.
- Vygotsky, Lev Semjonovits 1982: Ajattelu ja kieli. Prisma-tietokirjasto - psykologia: Weilin&Göös. Suomentaneet Klaus Helkama ja Anja Koski-Jännes.
- Zimmer, Renate 2001 Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Helsinki: Nuori Suomi ry ja Suomen Psykomotoriikkayhdistys

ENSIMMÄINEN KIRJE VANHEMMILLE

TIEDOKSI: E:n, F:n, H:n, K:n, Ma:n, Mu:n, N:n ja R:n vanhemmille

Hei ,

Aloitimme tänään (ma 7.4.2008) pk V:n ensi vuoden eskareiden eli nyt 5 – vuotiaiden kanssa liikunnallisen pienryhmän.

Ryhmässä on tarkoitus retkeillä ja liikkua erilaisissa maastoissa ulkona ja sisällä kerran viikossa nyt keväällä ja jatkaa syksyllä sovituin muodoin.

Lasten kokemuksia ja mielipiteitä retkistä, liikkumisesta, erilaisista välineistä keräämme haastatteluin ja keskusteluin. Retkiä tallennamme myös valokuvoin, jos teille sopii! Retken asiat saavat lasten niin halutessa elää myös muulloin V:n arjessa – tai toisinpäin.

Ryhmän aikuisjäseninä ovat Päivi ja M. Ryhmä toteutetaan psykomotoriikan periaattein:

- kaikki lapset osaavat liikkua, taitotasoa ei vertailla!
- liikunta on hauskaa, mukavaa ja kehollisuuden kautta lapsi oppii
- liikuntaan voidaan liittää ympäristön havainnoimista, yhdessä olemisen ja sosiaalisten taitojen harjoittelua, kaikenlaisia oppimisasiota (matemaattisista käsitteistä hienomotoriikkaan)
- oppimisen lähtökohtana on aikuisten ja kavereiden kannustus
- lasten oma-aloitteellisuutta tuetaan ja lasten ideat suuntaavat ryhmän tekemisiä

Päivi on tällä hetkellä "Psykomotoriikka toimintakyvyn tukena" – koulutuksessa ja tekee, teidän vanhempien luvalla, lasten kokemuksista ja ryhmän toiminnasta raportin koulutukseen syksyllä 2008. Raporttiin ei tule lasten nimiä eikä muitakaan tietoja lapsista, vaan siihen kirjataan sekä meidän ohjaavien aikuisten kokemukset ja oppimamme asiat että lasten kokemukset, lasten oppimat asiat ja tärkeinä, mukavina pitämät asiat. Lapset saavat omat kokemuksensa kansiona ja koulutukseen menevä raportti on vanhempien luettavissa / saatavilla.

Sopiiko Teille vanhemmille näin? Lisää voi kysellä Päiviltä (tiistaisin V:ssa tai puh. 310 74072)

LASTEN RETKET – RETKITARINA KANSIOTA VARTEN (ILMAN KUVIA)

I kerta: 7.4.2008 klo 13.30 – 15.15 Retki Huvimajan ympäristöön Kumpulanlaaksoon. Mukana: H, Mu, Ma, R, E ja N sekä M ja Päivi

Matkalla: Tarkkailtiin ympäristöä:

- Ensin omat kodit innostivat
- sitten harakanpesät tai tuulenpesät puissa
- hämeentien ylityksen jälkeen lahopuu, jossa iso kolo + kääpäsieni
- kemian / fysiikan laitoksen iso ”pallo” tornin päällä. Erityisesti Henna innosti tämä. Punottiin tarinaa iloisissa merkeissä jonkin aikaa!!
- nähtiin F, N ja isä: huudeltiin terkkuja
- nähtiin juna ja parvekkeelta roikkuva pulkka
- ylitettiin junarata korkealta! Eli menttiin yläkautta huvimajalle. Oikeastaan juosttiin polkua pitkin peräkkäin.

Huvimajassa tutustumisleikkejä:

- pallon heitto kaverille: Mitä kuuluu? Kaikki saivat muuten kopin!
- pallon vieritys kaverille ja samalla sanottiin jotain mukavaa kaverista: Olet kiva! Olet hauska! Olet hassu! Olet iloinen!
- H keksi, että pallo voisi kiertää ja jokainen voisi sanoa jotain kivaa itsestään. Tehtiin niin: Ma: Olen mukava. N ja Mu: Olen kiva. Minna, Päivi ja Munira: Olen iloinen. H: Olen hauska. E: Olen hassu.

Leikkejä huvimajan ympäristössä:

Kartan avulla renkaan etsiminen ympäristöstä. Olipa mielenkiintoinen leikki lasten mielestä.

Matka leikkikentälle:

- juoksu punaisen talon luo – alamäkeä.
- matkalla: nähtiin ihan läheltä junarata – menttiin yli. Vettä täynnä oleva joki, jossa sorsia, menttiin sillan yli. Urheilukentällä oli hauska koira, joka tarrasi hampaillaan naruun ja jota isäntä pyöritti ympäri koiran roikkuessa narusta hampailaan.

Leikkikentällä:

- aluksi lapset juoksivat ympäri kenttää ja leikkivät hippaa
- leikki keinutelineissä: jokaiselle oma tukipuu – kun sanoin kaksi nimeä, ne lapset vaihtoivat paikkaa. Vaikeampi versio myös: kun näytin kaksi nimilappua, ne lapset vaihtoivat paikkaa.
- leikki: olin piilottanut punaisessa nauhassa olevan kulkusen leikkipuiston urheilukentän puoleisessa päädyssä olevan puun taakse – ohjeiden mukaan etsiminen. Lapset lähtivät oikeaan suuntaan – juteltiin siitä, mistä he tiesivät lähteä siihen suuntaan eikä esim. koirapuiston suuntaan. Kiva keskustelu!
- pareittain päiväkotiin, ensin pujoteltiin keinutelineissä.

Matkalla:

- juteltiin matkalla pallotalosta.
- laskettiin portaat puistosta hämeentielle

II kerta: ke 16.4.2008 puistossa ja kentällä

Mukana: Mu – Ma; H – Päivi – N; M-aikuinen – F

Matkalla:

Käveltiin sillan ali ent. nosturipuistoon (missä viimeksi oltiin lopuksi). Katseltiin matkalla näkykö ”pallotaloa” – näkyikin pikkupuron varrelta, mutta ei näkynyt siirtolapuutarhan läheltä! Juteltiin siitä, että olemme alempana kuin viimeksi (jolloin käveltiin yläkautta).

Kun ohitimme siirtolapuutarhaa H huomasi linnunpöntön. Lapset katselivat muiltakin pihoilta pönttöjä.

Puistossa istuimme hiekkalaatikon reunalla ja heitimme toisillemme pikkupallon + sanoimme mukavia asioita: Olet kiva, olet kaveri, olet mukava

Paikkojen vaihtoleikki: Ensin käytiin nimilaput läpi.

Sitten sanoin kaksi nimeä – vaihtoivat paikkaa. Kokeilin myös sijaintiohjeita – onnistui ”vaihda paikkaa lähimmän kaverin kanssa”. Lapset tykkäävät tästä leikistä!

Katseltiin yhdessä piirtämääni karttaa puiston alueesta. Juteltiin missä lamppu, missä puut (9 kpl), missä keinu, hiekkalaatikko jne..

Vuorotellen lapset saivat tehtävän viedä rengas tiettyyn paikkaan

Marssimme jonossa kentälle. Marssimalla jonossa vietiin renkaat kentän kulmiin. NURKKALEIKKI.

Nurkkaleikin jälkeen ”seuraa johtajaa” leikki. Kun johtaja oli johtanut, keräännyttiin keskiympyrään ja juteltiin osasivatko ”alamaiset” seurata johtajaa. Aikamoisen pitkiä juttuja lapset keksivät ja mukavasti olivat mukana! Katselimme jälkiä hiekkakentässä ja huomasimme niistä muodostuvan polkuja. Pk - kotiin lähtiessä olisin unohtanut renkaat kentälle, mutta auttavaiset lapset muistivat ja juoksivat hakemaan renkaat!

Pk - kotimatalla lapset innostuivat laskemaan linnunpönttöjä. F, N ja Päivi näkivät 7 kpl, H ja M 9 kpl.

Portaat hämeentielle piti myös laskea. H sanoi, että lasketaan nyt hiljaa, niin ei mene sekaisin laskuissa. F sai 24, H 15 –eiku 25, Päivi 25. N totesi rauhallisesti, ettei huomannut laskea. F pysähtyi ja teki ”tarkistuslaskennan” ja sai 25.

III kerta to 24.4.08 koulun salissa

Mukana: E, F, H, Ma, Mu, N ja R sekä M ja Päivi

Matkalla katseltiin luontoa ja juteltiin näkemästämme.

Pukuhuoneessa riisuutuminen – tosi nopeasti.

Jonossa odoteltiin, että kaikki pääsevät mukaan. Päivi ”kapteenina” mietittiin mitä tarkoittaa sana ryhti – mistä lie tullutkin mieleen. Ehkä jompikumpi meistä aikuisista sanoi sen jonotellessamme hetken. Sana oli kaikille vieras

Penkille: juteltiin salista, katseltiin välineitä eripuolilla. Leikki nimistä: näytin nimet: ”Ole hiljaa ja nouse ylös, kun näet oman nimesi” = kaikki tiesivät nimensä ja hienosti jaksoivat antaa jokaiselle mahdollisuuden itse huomata nimensä.

Leikki: rengashippa: hipalla rengas, kun koskettaa toista selkään tai peppuun = koskettettu saa renkaan ja hänestä tulee hippa. Innokasta juoksua!

Keskiviivalla: jonossa, paikan vaihto, kun kaksi nimeä sanotaan!

Nurkkaleikki: renkaat nurkissa, ensin Päivi sanoi miten mennään ja minne mennään. Sitten jokainen lapsi vuorotellen ohjasi muita.

Polttopallo

Keskiviivalle peräkkäin seisoen jalat haarallaan pallon vieritys taakse – takaa juoksu eteen.

Lapset pötkölleen ja telineradan teko: puolapuita pitkin liukumäkeen – tasapaino penkki – hevosen päälle kiipeäminen – hyppy alas. Aika jännittävä monelle hyppy niin korkealta – mutta innostusta riitti.

Penkille ja juttelemaan ennen kuin lähdettiin pukemaan ja kotimatkalle.

IV kerta 7.5.08 retki Vanhankaupunginlahdelle

Mukana: E, F, H, K, Ma, Mu, N ja R sekä K ja Päivi

Ensin bussipysäkille, bussi 68 hämeentielle.

- kävely Matinkaaren yli luonnonsuojelualueelle. Polun varrella puro, jota hetken tutkimme.
- Katseltiin koskea ja nähtiin paloauto tekniikan museon pihalla (yöllä oli ollut tulipalo)
- Kaksi puuta ”pötkötti” vedessä ja Marianna huomasi pelastusrenkaan
- Kokeiltiin sillan ”heilumista” ja mietittiin viritystä, jolla silta pysyy joen yllä (F, R, K)
- Juteltiin siitä miten parhaiten nähdään ja kuullaan eläimet = jutellaan hiljaa, ei meluta
- Kuunneltiin satakieltä kun kuljimme pitkospuita peräkkäin
- Tapasimme toisen pk:n lapsiryhmän ja Annan joka oli ennen töissä V:ssa - kiva!
- Sovittiin varovaisuudesta, ettei pudota mutaan.
- Katseltiin sillalta jokea ja sen rantoja ja juteltiin piisamirotasta. Ei nähty piisamirottaa tai sen pesää.
- Puron vartta kävellessä nähtiin kääpäsieni, jota tutkittiin.
- Pitkospuita pitkin ”matalaan majaan”, lapset haistelivat matkalla lahon / mädän hajua sekä näkivät vedessä puiden vieressä etanan kotiloita.
- Kerroin viiksitimali linnusta, joka on niin pieni, että voi roikkuu heinäkorressa. Joku huomasi korren heiluvan... siitä juttu viiksitimalista lähti.
- Pitkospuilla kukaan ei töninyt tai juossut – hienoa!
- matalasta majasta katseltiin joutsenta ja nähtiin sen pesä, jossa emo hautomassa. H antoi kaikkien katsoa vuorotellen (leikki)kiikarillaan – ystävällistä!
- VÄLIPALA matalassa majassa
- Pitkospuita pitkin lintutornille, jonne kaikki halusivat kiivetä. Sieltä ylhäältä katseltiin joutsenen pesää ja matalaa majaa – nähtiin tosi kauas!
- Alastulo sujui rauhallisesti
- Mentiin takaisin päin vanhan sillan kautta polkua pitkin – siellä SIIRTOLOHKARE, joka kovasti kiinnosti K:ta.
- Polun varrella näimme majan rakennuspaikan, Palataan joskus leikkimään sinne.
- Matinkaaren luona näimme valkoposkikihania
- bussipysäkillä tavattiin taas toisen pk:n porukka ja A! He ensin 71 bussilla syömään, sitten tulikin jo meidän 68!

- kävellessä pk:iin pysähdys: Mikä kivaa? K: lintutorni tai SIIRTOLOHKARE tai kaikki! R: Lintutorni; F: Lintutorni; E: Lintutorni; Ma: Matala maja; Mu: Joutsen ja N: Matala maja ja lintutorni

Päiväkodilla 14.5.2008

Katseltiin lasten kanssa valokuvia eri retkikohteista sekä muisteltiin reissuja – erityisesti vanhankaupungin lahden retkeä. Lapset saivat tehdä piirtämällä ja kuvia liimaamalla oman muistikuvansa retkestä. Juteltiin ensiksi kuvien avulla eri paikoista ja mikä oli mukavaa tekemistä niissä:

kentällä:

H: kun mentiin nurkkapaikkoihin

Ma: Seuraa johtajaa

N: Kerättiin renkaita

F.: seuraa johtajaa

R: seuraa johtajaa

leikkikentällä:

H, E, Ma: paikan vaihtoleikki

Mu: laskea liukumäkeä

E: liukumäki

F ja R: keinuleikki (sama kuin paikanvaihtoleikki)

Vanhankaupungin lahdella:

H: Kun katsoimme joutsenesta kuvia

Mu: syötiin ruokaa matalassa majassa

K: Haisi joku ihmeellinen

N: pitkospuut

Ma: syötiin, katsottiin isoa kiveä

F: riippusilta heilui

R: lintutorni

SYKSY 2008

V kerta 21.8.2008 retki Huvimajaan

Mukana: E, F, H, K, Ma, Mu, N ja R sekä I ja Päivi.

- Lähtö päiväkodilta E ja K ehtivät juuri tulla – kiva! Menin hakemaan sadetakkeja ja pyysin lapsia laittamaan tyttö-poika jonon. F – H; Ri – Ma; N – Mu + Irina; E – Päivi – K
- Sovittiin säännöt matkalle: kävellään kuin eskarit, ei juosta, riehuta tai häiritä. Saa laulaa ja olla iloisella mielellä!
- Muisteltiin edellistä huvimaja retkeä, lapset muistivat erityisesti renkaan piiloutuksen
- Taas katsottiin matkalla olevat lasten kodit.
- Juteltiin; huomattiin, että osassa pihlajia tosi paljon marjoja, osassa ihan tavallisen paljon.
- Iloinen, hällisevä, mutta rauhallinen matka yläkautta.

Huvimajassa:

- Pallo kyseli lemmikkieläinasioita: kaikilla oli jotain sanottavaa lemmikin hoidosta.
- Eläinperheleikki (olin jo aamulla käynyt viemässä pikkuporkkanoita ja hiiriä pensasiin ja nurmikolle piiloon). Lapset jakaantuivat kahteen ryhmään: H, M, N ja E sekä F, R, Mu ja K. Tehtävänä valita äiti, emo, isä tai hoitaja, muut poikasia. I ryhmässä H keskustelutti muita ja kysyi mielipidettä = sai olla emo. Toisessa ryhmässä pojat eivät halunneet olla isiä, hoitajia tai emoja = Mu:sta äiti. Emot saivat korit ja sovittiin, että kun kissalapsset tai pupulapsset löytävät ruokaa, niin he kutsuvat emon keräämään sen koriin (miauu, pup-pup)
- lapset innoissaan etsivät ja miukuivat ja puputtivat! Mu oli todella reipas äiti ja pojat olivat innolla pentukissoja. Samoin puput. Kaikki ruuat löytyivät: Pupuilla 6 porkkanaa, kissoilla 6 hiirtä: miten jaetaan? H äiti ajatteli säästää loput. Mu äiti halusi antaa poikasille, ei ottanut itse.
- EVÄSHETKI
- Rengassuunnitus: lapset valitsivat parit – Mu valitsi H:n, K E:n, F R:n ja N Ma:n. Vuorotellen parit piilottivat oman renkaan - toiset silmät kiinni. Sitten etsimään. Vihjeitä: lämpenee, kuumaa, kylmenee. Lopuksi I ja Päivi silmät kiinni ja lapset piilottivat!
- Yhteisleikkejä huvimajassa: kun näytän kaksi nimeä, he ottavat käsistä kiinni toisiaan sekä piirissä sähkötyt.
- lopuksi kysyin haluavatko lapset leikkiä huvimajan maastossa vai lähellä olevalla leikkikentällä: leikkikentällä!!
- juostiin yhdessä kentälle ja reput penkille, leikkiaikaa jäi noin 25 min: yhteisiä ja erillisiä leikkejä. Pojat koko ajan yhdessä leikkien (kiipeilytelineessä)
- kotimatka alakautta: katseltiin skeittipaikan poikia, juteltiin kasvitarihasta ja iästä.
- K kertoi matkasta mummolaan isän kanssa
- Lopuksi vitokset ja mikä oli kivaa: kaikkien mielestä eläinleikki ja rengassuunnitus.

VI kerta 26.8.2008 klo 9 – 11.20 Kumpulanlaakson kentälle

Mukana: H, Mu, Ma, N, F ja R sekä I ja Päivi

- Matkalla juttelua mitä samaa tässä paikassa kuin pk:n pihalla – hopeapajut.
- Kentällä ensin hiekkakentällä istuttiin piirissä ”kalapaperin” päällä, jokaisella oma. Juteltiin mitä viimeksi täällä leikittiin.
- Leikki: oman kehon rajat: niin ylös / korkealle; niin taakse / leveäksi; niin eteen kuin osaa, pysytään hetki paikallaan
- NURKKALEIKKI
- juomaan vettä ja nurmikentän puolelle

- pareittain: Mu – Ma; R – H ja F – N. Mietittiin leikkiä, minulla oli kengännauhoja kädessä ja lapset kehittivät hiiri / häntähipan. Halusivat aikuisen = Päivi hippaksi! Kylläpä juostiin!
- EVÄSTAUKO
- sitten kaverin ääri viivojen ”piirtäminen” paula-narulla. Pikkuisen aikuisen avustamana saatiin tehtyä mukavat kuvat jokaisesta nurmelle. Katseltiin kuvia ja sen jälkeen jokainen sai tehdä oman nimen etukirjaimen mahan päälle.
- Leikki: parihippa (kädet sidottu kengännauhalla yhteen). Loppu juttelussa lapset halusivat vielä toisen kerran hippaa ja sitten puistoon hetkeksi leikkimään
- Puistossa; reput penkille ja siinä syömiset ja juomiset
- leikkejä: keinumista, liukumista, Mu ja N harjoittelivat liukumäen ylös kiipeämistä – olin mukana ja vähän jelppimässä. H ja Ma innostuivat naruhyppelystä, Vähän ajan kuluttua F ja R tulivat keinumasta mukaan.
- Kivat asiat:
Mu: liukumäki
H: Kun hyppäsin 10!
Ma: naru, hippa
N: Hippa
R: ääri viivat, hippa
F: hippa ja narulla hyppely
I: nähdä kun niin iloisesti opitte ja touhuatte
Päivi: oli kivaa tehdä ääri viivoja ja ottaa niistä kuvia – nähdään kuvassa teidät makaamassa nurmella!
- kotimatalla juttua ja mielikuvia siitä kuinka olisimme koiria ja leikkisimme koirapuistossa!

VII kerta päiväkodin pihalla 1.9.2008

Mukana: Mu, F, H, Ma, N ja R sekä Päivi

- Tehtiin jono tavujen avulla, nimen viimeinen tavu on jne..
- Varaston viereen penkille: pallotervehdys: kun saat pallon sano nopeasti jonkun täällä olevan kaverin nimi...” Samalla harjoiteltiin kopin ottamista. Vähitellen kaikilla onnistui!
- Pupuperhe ja kissaperheleikki / poikien kissat ja tyttöjen puput. Pojat valitsivat isäksi N:n, tytöt eivät aluksi päässeet sopuun. Lopuksi he sopivat, että valitaan lorulla = Mu:sta äiti. Tämä leikki innostaa. Yksi hiiri oli kadonnut ja mietimme, että ehkä joku pikkueläin /kissa tai pupu /on vienyt sen.
- naruleikit pareittain: R – F; N – Mu: H – Ma; naru suoraksi väliin, pyöriminen narua pitkin toisen luo – naru itsen ympäri; naru ylös! naru alas! nuoralla kävelyä (naru maassa) ja toisen ohittaminen, kävely eteen ja taaksepäin – lapset keksivät erilaisia variaatioita.

- Muotojen tekeminen yhdessä narusta (kolmio, ympyrä). Ympyräleikki: kun puhallan pilliin kerran, toinen hyppää ympyrään ja toinen ulos; kun puhallan kaksi kertaa hypätään yhtä aikaa ympyrään ja yhtä aikaa ulos
- jokaiselle omat narut: oman nimen etukirjaimen teko
- leikki: juokse ... kirjaimen!
- juteltiin leikeistä ja siitä kuinka F edellisellä kerralla toivoi Kapteeni kääntää leikkiä, siispä alettiin sitä. Mentiin nurmikolle leikkimään Ma ehdotuksesta, ettei sotketa vaatteita hiekalla. Vuorotellen lapset kapteeneja, eka valittiin lorulla ja hän valitsi sitten seuraavan jne. ”Huuda niin kovaa kuin jaksat, kamppaa itsesi, puhalla pilliin” – suosittuja käskyjä!
- Mentiin penkille miettimään mitä tehdään, leikitäänkö muuten vain vai leikitäänkö hippaa. Mu ja N olisivat halunneet heti leikkimään, muut halusivat häntähippaa. Sopimus: yhden kerran häntähippaa, sitten muuta leikkiä. Hippa valittiin lorulla: Ma hipaksi, nurmikolla hippaa ja Ma sai lopulta kiinni kaikki, vaikka alussa epäili, ettei jaksa.
- omat leikit kiipeilytelineessä
- R, F ja N innostuivat kanssani etsimään kadonnutta hiirtä – emme löytäneet.
- Olin laittanut hiiret ja porkkanat eri puolille pihaa: aidalle ylhäälle ja alhaalle, puuhun, penkin selkänojalle, keinuun, liukumäkeen. Etsittäessä juteltiin sijainnista ja samoin eri luonnonmateriaaleista: hiekkaa, nurmikkoa, rakennettua aita, varastot; ostetut lelut.
- leikin jälkeen istumaan ja miettimään yhdessä pk:n pihaa ja millainen se voisi olla.

Mietitään yhdessä: Millainen meidän oma pk:n piha voisi olla? Jos saisit itse päättää ja suunnitelma toteutettaisiin, niin millaiseksi rakentaisit pihan?

F: Korkeamman puun kohdalle uima-allas, vesiliukumäki. Pienemmän puun kohdalle tramboliini. Vauvakeinujen tilalle uima-allas. Keinusta voisi hypätä uima-altaisiin. Hiekkalaatikon tilalle tramboliini. Uima-altaasta talvella luistelukenttä. Kukkulan tilalle keinut. Vauvojen vesiliukumäki vauvojen keinujen kohdalla.

H: Potkuseinän tilalle uima-allas; keinujen tilalle hiekkalaatikot; puut nurmikolle; pienet keinut ison liukumäen kohdalle; liukumäki varaston viereen. Liukumäki kaaressa isoimpaan puuhun asti. Puuhamaa!

Ma: Joo, puuhamaa! Vesipuisto, vesiliukumäki, putkessa vettä, joka tulee ulos. Talvella luistelukenttä. Puut siirrettäis kukkulan luo.

N: kuunteli tarkasti

R: kuunteli tarkasti, kun kysyin olisiko nuo puuhamaat ja vesipuistot mahdollisia heti ja sopisivatko kaikille lapsille, hymyili ja tuntui ymmärtävän tarkoitukseni!

Päivi: olisi mukavaa, jos olisi lautoja ja muuta rakennustavaraa, niin voisi rakentaa majan.

F: kertoi miten ennen rakennettiin maja puiden alle naruista ja kankaista

VIII kerta Ti 9.9.2008 Retki vanhankaupungin lahdelle

Mukana: N, R, H, Mu, Ma, F sekä Päivi ja T

Mietittiin koko aamu lähdetäänkö vai ei, koska satoi vielä aamulla jonkin verran.

Päätettiin kuitenkin lähteä, kun sade vähän laantui ja kaikilla oli sadevaatteet mukana.

Joutuimme odottamaan bussia jonkin aikaa. Kuuntelimme liikenteen ääntä ja vertailimme sitä luonnon ääniin – KOVA METELI totesimme. Laskettiin ohikulkevia erilaisia autoja (monta pakettiautoa, rekkaa, pikkuautoja). Bussilla menimme hämeentielle ja sieltä kävelemällä Vanhankaupungin lahdelle.

- Polulla muistelimme iloisissa tunnelmissa edellistä retkeä ja Matin kaaren heilumista
- Matin kaarella nähtiin taas vedessä ”pötköttävä” puu ja kokeiltiin keinuttamista – onnistuihan se!
- Kallion päällä puupöytien ääressä pidettiin pieni tauko ja mietittiin voisimmeko mennä pitkospuille. Koska pitkospuut liukkaita sateen jälkeen ja meillä kumisaappaat, niin päätimme, että emme mene pitkospuille.
- Otettiin suunta siirtolohkareta ja viime kerralla nähtyä leikkipaikkaa kohti.
- Matkalla nähtiin ”kääkärämänty” ja laulu piti muistella mieliin.. ”Se on kääkärämänty kääkärä, nimi on sama kuin muoto sen”.
- Lähestyttäessä siirtolohkareta näimme (maamerkkeinä) latvasta katkenneen lahopuun, jossa kääpäsieniä sekä maassa makaavan lahopuun (ihan krokotiilin näköinen).
- Sovimme, että siirtolohkareelle saa kiivetä, mutta oksia ei saa repiä eikä irrottaa kiven pintaan kasvaneita kasveja (luonnonsuojelualue!). Päivi luki taulun kertomuksen siirtolohkareen matkasta tälle paikalle.
- EVÄSTAUKO penkillä puun edessä. Keksiä ja mehua.
- Koivumetsikön leikkipaikalle: Aluksi rakennettiin yhdessä majaa. Tytöt jatkoivat majan rakentamista, mutta pojat keksivät paikalla olevat koivunrungot. He tekivät niistä pitkospuut ja kulkivat pitkin pitkospuita, välillä toisiaan ohitellen. Juteltiin siitä, ettei aina tarvitse (ostettuja) leluja leikkiin.
- Käveltiin takaisin arabianrannan kautta – ratikka 6 päätepysäkille.
- Käytiin katsomassa F:n pihan hienoa kiipeilytelinettä. Pysähdyttiin leikkimään siihen.
- Käveltiin vastapäiselle pihalle (E:n ja N:n piha). Poikettiin L:n päiväkodin pihan kautta ja kurkistettiin ikkunasta sisään. Siellä istui ME kuuntelemaan satua!! Päivi jutteli Juhan kanssa ja saimme jäädä hetkeksi vilkuttelemaan Me:lle – emme häirinneet, koska Juha kertoi lapsille ketä olimme. Oli mukava nähdä Me. N näytti meille oman kotinsa ikkunat.
- Ratikka 6:n pysäkille ja matka päiväkotiin syömään. Matkalla juteltiin mukavat asiat: majan rakentaminen, pitkospuut, Matin kaaren heiluttaminen ja F:n pihan KIIPEILYTELINE sekä ME:n näkeminen!
- Kiva kun lähdimme, vaikka satoi, koska matka oli antoisa – oli meidän kaikkien mielipide.

IX kerta Ihannepihan rakentaminen ja ”päätärät” vanhempien kanssa 1.10.2008 klo 15 – 17.15. Mukana kaikki lapset E, F,H, K, MA, MU, N, R ja monta vanhempaa sekä Päivi.

Aluksi katselimme (lapset ja Päivi) käytävän kuvat sekä tietokoneelta edellisen retken kuvat. Näin palautimme mieleen mitä olemme yhdessä tehneet. Sovittiin, että kuljetaan rivissä koskettamatta toisiin – onnistui!

Pyöreän pöydän ääressä juteltiin kokemuksista ja Päivi haastatteli lapsia mukavista asioista, miten lapset voivat vaikuttaa ja millainen olisi ihannepiha lasten mielestä. Kovaäänistä ja hassuttelevaa keskustelua.

Lähdettiin vuorotellen eskarihuoneeseen liikuimme itse keksityllä liikkumistavalla: takaperin kävellen, takaperin kontaten, yhdellä jalalla takaperin hyppien ja kontaten. Vaikeat liikkumistavat onnistuivat hyvin – hienoa!

Eskarihuoneessa muisteltiin kaksi tehtävää, joista puhuttiin pyöreän pöydän ääressä: kansioiden merkitseminen (joko nimi tai koristelu, josta tuntee omansa), valokuvien valitseminen ja liimaaminen. Sitten yhteisen ihannepihan rakentaminen. Niinpä tehtiin: ensin kansiot ja valokuvat. Sovittiin, että kansiot jäävät vielä päiväkotiin, koska on vielä tulossa lisää valokuvia. Sitten voi viedä kansiot kotiin ja vaikka lisätä niihin tarinoita tai muuta materiaalia kotiväen kanssa tehdyistä retkistä tai vaikka eläimistä, luonnosta tms.

Ihannepihan rakentaminen – meinasipa unohtua suunnittelu, kun kaikki niin innokkaasti halusivat päästä rakentamaan! No vähän suunnittelua ja sitten tehtävienjako: R, F ja H halusivat rakentaa uima-altaan ja tramboliinin. N ja E päättivät rakentaa vesiliukumäen. Marianna halusi tehdä hiekkakentän ja Mu kokeili hiekan liimaamista. Touhukasta tekemistä siihen asti, kun vanhempia alkoi tulla hakemaan lapsia. Päätettiin pitää mehu + sämpylätauko ja kutsua vanhemmat mukaan. Siispä lähdimme syömään ja juttelemaan vanhempien kanssa Päivin työhuoneeseen. Iloisen villiä menoa välillä! Aikuiset juttelivat ja katsoivat kuvia retkistämme.

VANHEMPIEN KYSELYN YHTEENVETO

Vanhempien kokemukset yleensä retkistä, niistä tiedottamisesta sekä mahdollisesta perheelle aiheutuvasta vaivasta:

- Olemme kokeneet liikuntaleikkiryhmän toiminnan myönteisenä lasten ryhmähenkeä parantavana asiana.
- Liikuntaryhmän taustalla on ollut selkeä suunnitelma ja ”ideologia”, ehkä pk:n toiminnasta on vanhempana vaikea aina hahmottaa näin selkeää tausta-ajatusta
- Mielestämme liikuntaleikkiryhmän toiminta on ollut mukavaa ja mahtavaa toimintaa. Eikä ole ollut ylimääräistä vaivaa. Tällainen toiminta tuntuu mukavalta, ei pk:ssa ole aiemmin ollut tällaista projektia. Tiedot retkistä on tullut kotiin riittävän ajoissa ja hyvin.
- Hyvää vaihtelua. Onko siitä ollut vaivaa ja ylimääräisiä järjestelyjä? - Ei
- Voisiko tällainen tekeminen olla osa päiväkodin arkitoimintaa? – Kyllä voisi. En tiedä, onko ollut. Tiedon saaminen: Kyllä, oma muisti on se heikko lenkki....

Miten lapsi kertoo retkistä ja millaisia kokemuksia sitä kautta on välittynyt vanhemmille sekä onko lapsi muuten ryhtynyt miettimään omaa vaikutusmahdollisuuttaan ympäristöön:

- Toiminta on tuonut vaihtelua ja jännitystä päiväkodin arkeen. Tekemisistä ja retkistä lapsi on kertonut kotona melko runsaasti
- On tuonut vaihtelua ja tärkeitä kokemuksia päiväkodin arkeen. Kaikki ryhmän tekemiset on tuntuneet lapsesta kivalta ja odotetulta. Retkistä on kerrottu mitä on tehty ja missä on käyty ym. tai jos retkillä on puhuttu tai tehty jotain mitä kotonakin, niin lapsi hetki kertoo että Päivi teki sen näin ja meidän retkellä se tehtiin niin ym. Ollaan puhuttu jonkin verran ja lapsi on ollut kovin innostunut ja kiinnostunut ryhmästä tai tekemisistä. Olemme puhuneet vähän omasta ympäristöstä, mutta en tiedä onko se ollut ikään liittyvää.
- (vaihtelua tai kokemuksia) Varmasti. (onko lapsenne tietoisuus vaikuttamisesta omaan ympäristöön noussut keskusteluun kotona) ei muutosta. Ei lapsi juuri kerro päiväkotipäivistään, satunnaisia asioita vain. Eniten jutellut käynnistä Vanhankaupungin lahdella, jossa retkeily muutenkin.
- tosi myönteinen juttu, minusta tuntuu, että lapsi on reipastunut hirveästi ja sitä ei tiedä onko tämä ollut osaltaan vaikuttamassa siihen vai olisiko muutenkin kotiutunut

Miten koette ”psikomotoriikan idean”? Oletteko saaneet siitä tietoa ohjaajalta tai tiedotteista riittävästi?

- On hyvä ja tärkeä asia kehittää toimintaa ja hankkia koulutusta. Psykomotoriikasta ja sen myönteisistä periaatteista on opittavaa päiväkodin toimintaan ja arkipäivään

- Lapsi sanoo usein että ”Päivi on kiva kun keksii kaikkea kivaa”. Koimme psykomotoriikan idean todella hyvänä ja mukavana, uutena asiana päiväkodin arkeen.
- Loistojuttu kaikkiaan koko meidän perheen mielestä! Saimme tiedot asiaan liittyen hyvin. Ja kansio joka tuli kotiin oli tosi loistava ja kiva yllätys. Sitä esiteltiin heti kun isovanhemmat tai kummit ym. tulivat meille kyläilemään, niin lapsi kertoi mielellään retkistä ja tekemisistä muille. Olemme ihastelleet kansiota ja kaikkea siihen liittyvä monesti.
- Käsite on hieman hämärän peitossa, jos se tarkoittaa suunnilleen oppimista koko keholla, fyysisen tekemisen & kokemisen kautta, se on jo luonnostaan lasten tapaa oppia, josta aikuiset valitettavan usein ovat vieraantuneet.

RETKILLÄ MUKANA OLLEIDEN TYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSET

Ovatko asiat jo päiväkotitoiminnassa, voisiko jotain lisätä, onko psykomotoriikassa jotain, jota ei voi soveltaa päiväkodin ryhmätoiminnassa...

- Päiväkodin arjessa on joiltakin osin käytössä psykomotorinen ajattelutapa, mutta sitä voin kyllä lisätä
- ovat varmasti jo ainakin osittain mukana pk:n arjessa. Tarkoituksenmukaista toimintaa voisi varmasti lisätä.
- ajattelutapa on hyvä. Kokonaisvaltaista ajattelua pitäisi suosia enemmänkin, tätä kautta löytyy myös lapsen vahvuudet ja tavat oppia asioita. Positiivisen kautta saadaan hyviä tuloksia, mutta ei pidä unohtaa, että joskus on pakko myös rajoittaa / kieltää. Tässä asiassa erot lasten kesken valtavia. Tekemällä oppii, samaa mieltä ehdottomasti. kaikkea voi soveltaa tiettyjen reunaehtojen sisällä (lapsiryhmä, tilanne, tilat jne.)
- en tunne niin paljon

Miten päiväkodin työntekijänä koet psykomotoriikan; käytätkö jo omassa työskentelytavassasi tai voisitko käyttää osia / aineksia / ajattelutapaa?

- Osittain käytän psykomotoriikkaa työssäni. Voisin käyttää enemmänkin ja olen kiinnostunut perehtymään alueeseen enemmän.
- En ole psykomotoriikkaan tutustunut ihan kunnolla. keinoja voisi käyttää hyvin työskentelytavassa. tieto varmasti lisäsi oman toiminnan arviointia tältäkin kannalta.
- eskaritoiminta lähtee hyvin pitkälle kokonaisvaltaisesta tavasta tehdä ja oppia asioita. Pyrin monipuolisuuteen (jotta kaikilla olisi mahdollisuus löytää oma tapansa toimia/oppia). Teemme myös paljon itse. Koko keho mukana. Eli kyllä, voisin ja voin.
- voisi olla enemmänkin

Miten koit liikuntaleikkiryhmän toiminnan? Toteutuivatko psykomotoriikan ajatukset? Oliko lasten kannalta ”hyödyllistä” toimintaa? Voiko jokin osa-alue siirtyä omaan työtapaaasi tai onko jo siirtynyt?

- kts. edellinen. Liikuntaleikkiryhmät olivat hyviä, tiedostaen tehtyjä ja lapsia havainnoiden. Lapset pitivät leikkiryhmästä kovasti
- Olin mukana vain kerran ja tuolloin koin, että lapset viihtyivät ja toiminta lii hyödyllistä
- tuki hyvin muuta eskaritoimintaa ja osaa asioista ikäänkuin jatkoin omassa toiminnassa. Myös retkikohteita tarkoitus käydä katsomassa myöhemminkin. Jotkut likeistä (siirtyä omaan toimintaan). Välillä oli liian kiire, joka selvästi ahdisti joitakin lapsia (eväät kesken, toiminta alkamassa , jotkut leikit kesti aika lyhyen aikaa). Moni lapsi hyötyi varmasti ja oli hyvä, että projekti kesti pitkään
- olin mukana kerran ja silloin lapset olivat mukavasti mukana

KESKUSTELURYHMÄÄN OSALLISTUNEIDEN VASTAUKSET KYSELYYN

Ovatko (psikomotoriikkaan liittyvät) asiat jo päiväkotitoiminnassa, voisiko jotain lisätä, onko psykomotoriikassa jotain, jota ei voi soveltaa päiväkodin ryhmätoiminnassa?

- Itselläni ei tule mieleen mitään mitä ei voisi toteuttaa pk:n ryhmätoiminnassa, mutta totta kai lasten ikä ja ryhmän koko vaikuttaa, miten ja mitä tehdään. Kyseiset asiat ovat pk:n toiminnassa, mutta varmasti sitä voisi lisätä paljonkin. Kasvatushenkilöstön pitäisi päästä ”liiallisesta” johtamisesta ylipäänsä kaikessa toiminnassa ja sallia lapsien kokeilla, onnistua, epäonnistua jne. Toki turvallisuus yms. huomioiden.
- Liikkuminen on lapselle äärimmäisen luonnollista, sen kautta lapsi on luontaisesti motivoitunut oppimaan uusia asioita.
- Asiat ovat jossain määrin toiminnassa, toisaalta hyvät tehdä psykomotorinen käsitys enemmän tietoiseksi ajattelutavaksi. Uusia ideoita tarvitaan aina ja aika yhteiselle keskustelulle on tärkeää, sillä omalle toiminnalle / ajattelulle ”sokeutuu” niin helposti, kun ei ole aikaa pysähtyä ja jakaa mietteitä muiden kanssa.
- Lapsi on kokonaisuus: fyysinen, psyykinen, emotionaalinen. Oman kehon tuntemus ja hallinta on pohjana. Esim. liikuntatuokioiden ovat monimuotoisia opetustilanteita. Opitaan fyysisiä taitoja ja samalla harjoitetaan käsitteitä ja aisteja + opitaan omaa kehoa tuntemaan ja koska se on ryhmätilanne sosiaaliset taidot myös kehittyvät. Myös emotionaalisesti oppimisen iloa ja tekemisen riemua. Asioita on päiväkotitoiminnassa, mutta uskon, että tarvitaan ”herättelyä”. lapsia usein rajoitetaan liikaa, epävarmuuttako?

Miten päiväkodin työntekijänä koet psykomotoriikan; käytätkö jo omassa työskentelytavassasi tai voisitko käyttää osia / aineksia / ajattelutapaa?

- varmasti käytän jo ja päiväkodissa käytetään, mutta ei ehkä riittävästi
- Olen käyttänyt jonkin verran. Erityisesti pienryhmätoimintana ihanteellista, koska silloin aikaa yksilölle enemmän. Hyvää myös se, ettei korosteta kilpailuhenkisyyttä, vaan yhdessä tekemistä, oman kokemuksen havainnointia sekä mahdollisuutta kokea hyväksyntää ja onnistumista taidoista riippumatta ilman suorituspainetta. Psykomotoriikka tasavertaistaa, muttei tasapäistä! Lisäksi se on kivaa, johon lapset saa helposti innostumaan.
- Ehkä eniten jumpassa tulee mietittyä psykomotoriikkaa, mutta haluaisin enemmän pohtia & toteuttaa sitä myös arjessa ja ulkona – vaatii jonkinlaista uutta ajattelutapaa tai ennemminkin vain asian tietoiseksi tekemistä, joka sitä kautta tulisi ”rutiiniksi”. Kiitos vain mahdollisuudesta uusiin näkökulmiin!
- Kyllä käytän esim. liikuntatuokioissa ja muussa päivittäin toiminnassa. Kun tietoa ja taitoa psykomotoriikasta karttuu voi sitä käyttää tietoisemmin, suunnitellusti,

monimuotoisemmin ja enemmän. Sanoisin, että omassa toiminnassani tulen lisäämään. Vaatii oivallusta, että ”tämä” on psykomotoriikkaa.

- Itselleni psykomotorinen toiminta on ollut käsitteenä vieras ja siksi tämä tietopaketti on ollut hyvä ja mielenkiintoinen sekä tarpeen. Mukavaa on ollut huomata, että on toiminut monessa mielessä psykomotorisen ajattelutavan mukaisesti. Tietämättä, että se on psykomotorista toimintaa. Nyt voi tehdä suunnitelmia ja toteutuksia monipuolisemmin. On ollut myös ihan uusia asioita.